

România literară

Apare săptăminal sub egida
Uniunii Scriitorilor

Editor:
Fundatia România literară
Director general
Nicolae Manolescu

2-8 august 1995
(Anul XXVIII)

30

EDITORIAL

de Nicolae
Manolescu

Aniversarea poetului

Despre poezie cu
GELLU NAUM

(pag. 8-9)

ÎN APĂRAREA LUI DOSTOIEVSKI

(pag. 3)

**O pseudoistorie
a României**

(pag. 10)

**POMPA
CUVINTELOR**

(pag. 14)

**O operație
în doi timpi
sau stagiunea
'94 - '95**

(pag. 13)

N. Carandino -

90

(pag. 12)

**Bardul
pune mîna
pe bardă**

(pag. 2)

Recviem pentru comunism

ÎN PAGINA 13 publicăm o relatare a d-nei Liana Tugearu despre un recent spectacol susținut la București de o companie americană de balet. Subiectul spectacolului constă într-o reînviere a spiritului și a simbolurilor comuniste. *Recviemul pentru comunism* al companiei "Amy Pivar Dances" n-a fost acceptat pe nici o scenă din Europa de Est, cu excepția celei românești de la *Teatrum Mundi*. Și asta spune ceva. Dar nu despre succesul ori insuccesul propagandei comuniste în țările foste comuniste vreau să vorbesc, ci despre însăși această propagandă, așa cum o cunoaștem de bune decenii.

Ideea mă preocupă de mult. Cred că nu greșesc afirmînd categoric că Occidentul a cîștigat, în epoca postbelică, toate războaiele cu Uniunea Sovietică, mai puțin unul: acela propagandistic. Nu e nevoie de nici o demonstrație specială pentru a înțelege acest lucru. Sub raport economic, socialismul a pierdut de la început teren în fața capitalismului. Încet, dar ireversibil, decalajul economic dintre cele două sisteme economice s-a mărit. Sub raport social, mizeria s-a acumulat la polul socialist al Europei în vreme ce bunăstarea, la polul capitalist. Ceea ce Marx prevedea a se petrece în interiorul capitalismului însuși s-a petrecut în fapt abia atunci cînd a apărut comunismul ca sistem politic. Sub raport moral, cu toate "bizareriile" sale, Occidentul nu suportă comparație cu Estul comunist, care a izbutit performanța de a răsturna toate valorile și de a le manipula în vederea aservirii conștiințelor. Și așa mai departe.

O singură excepție, așadar, în jumătatea de secol de confruntare: propaganda. La acest capitol, comunismul n-a lăsat nici o șansă capitalismului. Milioane de tineri occidentali au fost amăgiți de promisiunile sovietice. Cu cîteva decenii înainte de Soljenițin existau deja mărturii acablante despre natura sistemului sovietic și despre gulaguri. Prea puțini occidentali - oameni politici inclusiv - le-au crezut. Mari federații sindicale internaționale, organizațiile mondiale pentru sănătate sau mediu, Congresul Mondial al Păcii au intrat sub control sovietic și au difuzat ideile Moscovei în toată lumea. Pînă și antifascismul a devenit o tribună de propagandă comunistă. Occidentalii au părut să uite că Stalin și Hitler și-au dat mîna și au declanșat împreună războiul. După cum au uitat antisemitismul lui Stalin, procesele intentate în U.R.S.S. evreilor și marea emigrație din anii '70. O orbire stranie i-a oprit să vadă că liderul de la Moscova nu a fost cu nimic mai prejos în privința discriminărilor religioase și rasiale decît liderul de la Berlin. Toate acestea, dar și altele, dovedesc că propaganda comunistă a învins-o pe aceea occidentală.

Spectacolul companiei americane nu e decît un vlăstar tardiv și handicapat ideologic al acestei propagande. Să amesteci pe Lenin cu Mozart, pe Roza Luxemburg cu Ceai-kovsky, secera și ciocanul cu muzica populară românească nu e în definitiv decît un kitsch. Dar oare propaganda comunistă n-a profitat, zeci de ani la rînd, tocmai de pe urma naturii ei kitsch? Iată un răspuns posibil la întrebarea despre cauza succeselor repurtate. S-ar părea că, în materie de propagandă, prostul gust reprezintă una din cheile eficacității.

CONTRAFORTde *Mircea Mihăieș*

Bardul pune mâna pe bardă

FURIOS, nevoie mare, că unul din oamenii lui Iliescu a relevat secretul lui Polichinelle, și anume, că actualul senator de România Mare a fost un turnător al securității, Vadim Tudor s-a gândit să dea - în stilul-i cacialmist - marea lovitură: să-l convoace pe însuși șeful instituției, Iulian Vlad, pentru a-l scoate basma curată. Ghinion: neștiind ce răspuns ar fi convenabil (date fiind elogiile deșănțate aduse securității în foile lui Vadim), ex-generalul s-o fi gândit că cea mai bună minciună e adevărul. Și l-a rostit: da, Corneliu Vadim Tudor a fost turnător! Văzând că bardul se înverzește, generalul a încercat s-o dreagă: da, a fost un turnător, ca de altfel toți cei douăzeci și două de milioane de români!

Lăsând la o parte moșicia lui Iulian Vlad și neformalizându-ne prea tare de proiectul de popor pe care patrioții săi subordonați îl imaginau - o turmă lobotomizată, a cărei ocupație de căpății era să se toarne unii pe alții la "organe" -, surprinde lipsa de logică a celui care conducea poliția politică ceaușeștiană. Când arunci pe piață astfel de cifre, trebuie mai întâi să te gândești dacă ele sînt credibile. Cum douăzeci și două de milioane de turnători, d-le Vlad? Intrau aici și cele două-trei milioane de copii care nu învățaseră încă să scrie? Intra și milionul de bolnavi mintal, aflați prin nenumăratele spitale psihiatrice? Intrau și sutele de mii de ofițeri de miliție? Dar de securitate? Dar ofițerii de armată? Dar activiștii de partid? Intra și dl. Iliescu, în calitatea domniei sale de șef peste securitatea din Iași, de pildă?

Chiar așa, domnule general, totalitatea românilor turma, cu spor și voie bună, la securitate? Dar ce rol mai aveți, atunci, domniile voastre, securiștii? Simpli contabili ai ticăloșiei naționale? Ce nevoie mai era de arestări, de beciuri, de interogatorii? Pe cine mai anchetați, dacă, în unanimitatea atât de dragă domniilor voastre, românii consimțiseră entuziaști la denunț și autodenunț?

Din nefericire, logica generalului Vlad e la fel de șchioapă ca aceea a lui Vadim însuși. Stăruie, totuși, o întrebare: cum de-și amintește generalul Vlad, luat pe nepregătite, la o conferință de presă, de totalitatea celor douăzeci și două de milioane de turnători români? Logica ne spune că dacă îl știe pe Vadim, trebuie să-i știe pe toți. Ori - și aceasta e cealaltă alternativă posibilă - Vadim trebuie să fi fost atât de vizibil printre ceilalți turnători încît îl remarcase pentru zel însuși șeful securității românești! Oricum ar sta lucrurile, de data aceasta Vadim a intrat singur cu capul în laț! Stilul bluffist n-a mai dat rezultatele așteptate.

Asediat din toate direcțiile, cuprins de disperare, tribunul n-a avut timpul să monteze mașinăriile infernale așa cum obișnuise. Disperat că gazetele sale - adevărate colectoare de dejecții - nu mai sînt citite de nimeni, că pînă și cele câteva sute de securiști scoși la pensie s-au plictisit de injuriile sale monocorde, Vadim a încercat o ultimă și disperată farsă: mimarea unei lovituri de stat militare. Că individul nu e capabil nici să iasă singur la plimbare - nu mai e nevoie s-o spunem. Laș pînă în măduva oaselor, el a deprins

de tînar obiceiul să se ascundă după poalele cuiva mai puternic decît el. Ani de zile a fost sluga perfectă a lui Eugen Barbu, de la care a avut, să recunoaștem, ce învăța în materie de ticăloșie. Apoi s-a avîntat în lumea securistă, contribuind la "rotunjirea" dosarelor unor scriitori. Evenimentele post-decembriste și lipsa de caracter a lui Petre Roman și Ion Iliescu l-au ridicat pe creasta valului și din turnător l-au făcut staroste peste securiști dezafecți și peste drojdia unei societăți oricum descompuse.

Ciudat e că nici unul dintre protectorii săi nu pare pe deplin conștient de natura reală a acestei fiare primitive. Petre Roman și-a imaginat că îl va folosi doar la anihilarea opoziției și că în rest dulăul se va tolăni la picioarele lui ca un mieluşel. Aceeași convingere pare să o împărtășească astăzi Adrian Năstase. S-a văzut de ce e în stare cel pe care nu l-au lăsat să moară. Le creează - și le va crea - probleme infinite mai mari decît le-ar crea o opoziție de zeci de ori mai puternică decît cea actuală.

Partea tare a jalnicei farse jucate de Vadim la ultima conferință de presă e însă alta. Indignat (corect ar fi: turbat) că pasiențele ticăloșiei nu-i ies, tribunul a decis - nici mai mult, nici mai puțin! - să suspende apariția celor două reviste pe care le conduce, scrie și citește în exclusivitate. Ce bine că am fost anunțați! Ca vechi abonați la injuriile vadimiene, nu le vom mai irita pe vînzătoarele de la chioșcuri întrebînd dacă nu le-a sosit măcar un exemplar din celulozele marelui patriot național. Pentru prima dată - pe căi diferite, ce-i drept - ajungem la aceeași concluzie: noi să nu mai cumpărăm revista, iar Vadim să n-o mai tipărească. Devenise, oricum, atât de scumpă încît ne-ar fi trebuit un salariu de securist pentru a ne îndura să mai dăm banii pe ea.

Mărirea și decăderea lui Vadim sînt un exemplu clasic al felului în care puroiul, cînd se umflă, începe să-l produce. Paradoxal, lovitură de grație i-a fost dată de către un personaj pe care a reușit să-l elimine: generalul Spiroiu. Cînd acesta a ordonat ca în unitățile militare să nu se mai facă abonamente la huliganicele reviste vadimiene, condamnarea la moarte fusese deja semnată. Pentru că trebuie să fii cumplit de prost pentru a da la nesfîrșit bani pe o colecție de sudălmii previzibile pînă la îngreșare. Or, pînă și "trupeții" se satură să mestece aceleași și aceleași tîmpenii grosolane.

E greu de crezut, totuși, că Vadim se va da complet la fund. Energia demonică, veninul care colcăie plebeu în ființa lui senatorială vor continua să lucreze. Nu i-au ieșit pasiențele la nivelul vorbei, va trece probabil la fapte. Nu ne-ar mira să-l vedem începînd să racoleze diverși desperados dispuși să facă orice pentru banii butimanului. Prin activitatea lui din ultimii cinci ani, pretinsul senator Vadim a contribuit la transformarea societății românești într-o cloacă infernală. De ce nu și-ar continua opera punînd mâna pe bîta, bardă sau mitralieră?

POST-RESTANTde *Constanța Buzea*

Sunteți un mare naiv dacă v-ați imaginat că, prin câteva strofe duioase și fără nici o valoare literară, trimise pe adresa noastră în speranța publicării, îi veți sensibiliza pe cei chemați să rezolve o problemă din sfera reconstruirii proprietății imobiliare. (M.I. Chiojdeanu, București). ● Placheta dăruită rămânînd fără un ecou pe măsura așteptărilor, este de înțeles pînă la un punct tonul dv. ușor de sus, ușor ironic. Cu siguranță, aveți o părere prea bună despre ceea ce scrieți, și nu aveți chiar nimic a vă reproșa. De ce v-am mai atrage atunci atenția că dactilografa dv. bate curent *recunoștiință și necuvință*? Referitor la rondelul anexat, sunteți curios să știți dacă el *poate spune ceva timpului și marelui public*. Știți și dv. că timpul nu iartă, iar marele public e o altă himeră, care circulă ambetînd inimile orgolioșilor noștri veleitari. Totuși, căutați o publicație de mare tiraj pentru rondelul cu pricina, expediați-l și așteptați cu răbdare efectul. (i.d. sicore) ● Deci, dintre *Orașul în trecere, Dansul meu, Pereții, Stare pozitivă, Oraș de provincie, Peisaj de scenariu, Iubire, Sub cerul vinețiu și Univers cu o singură față*, care, toate, mi se par a fi cu câteva trepte deasupra a ceea ce un adolescent poate produce în mod normal, aleg pe ultimul citat pentru a-l supune atenției cititorilor acestei rubrici. Ca și scrisoarea care le însoțește, ele sunt rodul unei minți neîmpăcate și zbaterea unui suflet sfîșiat de dileme. N-am înțeles dacă ființa care le-a scris este fată sau băiat. Dintr-un șir epuizant de îndoieli și orgolioase izbucniri, repede reprimare, de speranță și încredere, nu pot alege și operă decît cu semnul de recunoaștere al unui pseudonim prudent. La 16 ani poezii sunt îngerii în exil pe pămînt. Și acum, poemul promis: *Jurnal intim și ierni descurajatoare/Cînd a transforma coala albă într-un șah al demențelor/Nu mai este un confort al plictiselii/Jurnal intim, cărțile pe care le-ai citit/Cîteva nume, toate ca un traseu detestat/Univers cu o singură față./Ca și cum numai coala albă trăiește cu adevărat/Printr-un furnicar plat de celule imaculate, inimă sanitară./Trăind printre oameni, lujerul singurătății sale/Devenise umoristic, spuzînd acid la colțurile buzelor/Ca două grosolane cicatrice./Umilița sumară a palmașilor mă botează acum/Singurul meu merit a fost întîrzierea smereniei/Și în recunoaștere e un cinism, o ierarhie./Nu ne rămîn decît niște gusturi comune./A se purta ca și cum totul ar fi fost scăpat din hături/(Și neînfrățiți și fără precedentul interesului, extraterestrii)/Tot ultimul film i-o inspire./Pelnicula, realitate cu o singură față, cearceaf zvîntat/lubita și intimitățile ei zglobii, aproape sunt bucuroși./Șanse energetice pentru nasuri prea sensibile/Totul nu e tot, ci e o chestiune de vîrstă./Mi număr pe cele cinci degete, șase corzi, prietenii/Am hibernat și ei au părăsit cevalul comun/Cu numai schițe pentru complezența mea./Că sper, rămîne între noi, mimînd aceeași saturație./Am reacționat chimic în așteptarea noii producții/Venind de mai departe, ca să ajungi tot aici./Ah, Doamne, simt că exist, provizoriul este ermetic/Miraculos, frazele banale la capătul științei mature, ca aceasta/Devin slagăre/Încrederea și admirația norocos din mijlocul turmei./Ca și cum pînza ar merge tiptil/De la moleculă, prin extindere la spațiu, la film.(Briciu Cosmin) ● Nu sunteți, cu siguranță, autorul unui singur poem. *Ieșire din ascuns* este, cum bine ați intuit, suficient pentru a lăsa să se înțeleagă că jocul este serios și a început mai demult. (Bogdănescu B.) ● V-am dat un răspuns cîndva, și tot pe marginea povestirii *Nunță fără mireasă*. Revizînd-o acum, am crezut că ați refăcut-o, că ați îmbunătățit-o. Dar, nu... Textul este neschimbat, dezvoltînd stîngăci pe două file aceeași obsesie onirică. Pentru a o transfera în zona literaturii, v-ar trebui luciditate și talent. (Florin Golban, București) ● Senzație chinuitoare de vid interior. Cuvintele parcă nu se leagă în text, nu duc nicăieri, nu alcătuiesc vreo rugă smerită, simplu murmurată. Și, totuși, se presimte buna credință, regretul și ispășirea se ivesc ca din ceață, și poate că printr-o mare răvnă și răbdare veți liniști tenebrele, scriînd. (Iovănel Ion, Hinova-Mehedinți)*

Editată de

România literară

- Fundația "România literară" director general Nicolae Manolescu;
- cu sprijinul Fundației Soros pentru o Societate Deschisă

Redacția: Nicolae Manolescu - director, Gabriel Dimisianu - director adjunct, Alex. Ștefănescu - redactor șef, Mihai Pascu - secretar general de redacție, Ioana Părvulescu, Andreea Deciu (critică și istorie literară), Constanța Buzea (poezie, proză), Cristian Teodorescu, Mihai Minculescu (publicistică), Eugenia Vodă (film, muzică), Marina Constantinescu (teatru, plastică), Adriana Bittel (externe), Anca Firescu, Mihai Grecu (secretari de redacție), Nina Pruteanu, Ruxandra Dinu, Alexandra Voicu (corectură), Victor Ciupuliga (fotoreporter).

Administrația: Fundația "România literară", Calea Victoriei 133, sector 1, București, Of. poștal 33, c.p. 50, cod 71341. Cont în lei: B.R.D., filiala Pipera, 4072996100089. Cont în valută: B.R.D., filiala Pipera, 1520796100089. Elena Raicu (contabil șef), Corneliu Ionescu (șef serviciu difuzare, tel. 650.33.69.), Andriana Fianu (corespondență și difuzare în străinătate), Elena Hurducaș (secretariat).

Corespondenți: Mircea Iorgulescu (Paris și München), Gabriela Melinescu (Stockholm).

Tehnoredactare computerizată: Fundația "România literară" - Anca Firescu, Mihai Grecu. Introducere texte: Geta Gheorghiu.

E-MAIL: romlit@romlit.sfos.ro

În apărarea lui Dostoievski

DOSTOIEVSKI nu trebuie să fie apărat, se poate apăra și singur. De fapt, este vorba despre o afirmație absolut uluitoare făcută de un poet admirat de toată lumea, inclusiv de subsemnatul, făcută în cadrul seratei muzicale de pe TVR 2, din 1.07.1995. Spre cinstea celorlalți participanți, ea nu a mai fost susținută de nimeni. Dar afirmația merită atenție nu numai pentru că pleacă de la o personalitate a literaturii noastre, ci și pentru enormitatea celor spuse. Există enormități care pot fi înghițite mai ușor decât lucrurile mărunte, mă refer la telespectatorii nevizitați. Sunt convins că însuși emitenții nenumiți aici din sinceră considerație îl iubește pe Dostoievski. Dar a spune despre mucenicul scriitor rus că exprimă tendința de dominație sîngeroasă a rușilor, este ceva cu totul inedit și neadevărat. Las deoparte încercarea de a da o notă generală negativă unui popor, unei rase etc. Ar însemna să facem din Nabucodonosor,

Genghis Han, Vasile Bulgaroctonul, Torquemada, Cortez, Petru cel Mare, Napoleon, Al. Capone, Stalin, Hitler și mulți alți iluștri maniaci ai istoriei, reprezentanți tipici ai națiilor mici și mari din care își trag obârșia. Există popoare mari numerice care fac erori mari și popoare mai mici numerice care fac erori mai mici. Popoarele se deosebesc prin calități, nu prin defecte. Asta este teoria mea. Restul mi se pare a fi rasism.

Deci, câteva cuvinte despre Dostoievski și romanul amintit în discuția de sîmbătă seara, "Crimă și pedeapsă". Îmi pare rău că trebuie să recurg la o banalitate. Romanul este parabolic și se referă la esența creștinismului, mai bine zis a ortodoxismului înțeles astfel de rusul Dostoievski. Desigur că scriitorul n-a fost un internaționalist, noțiune vehiculată cu sîrg în alți ani. Dar el a crezut în purificarea prin penitență. Să nu uităm că la începuturile sale Fiodor Dostoievski a fost revoluționar activ și a complotat împotri-

va țarului și țarismului. El s-a dezis de crezul socialist, înțelegînd că dreptatea socială nu se poate realiza prin violență. Raskolnikov ucide "o băbuță" (cum s-a făcut afirmația în emisiune) care avea bani, nu din dorința de a o jefui, ci dintr-o pornire nestăpînită de a face "o egalizare a averilor", de a reîmpărți bogăția acumulată în mod inechitabil. Acesta era și obiectivul complotiștilor dintre care a făcut parte și tînărul Dostoievski. "Crima" ocupă o infimă parte din economia romanului, în comparație cu drumul dureros și lung prin care trece eroul, de la frică la remușcare și apoi la purificarea prin iubire și credință. Este unul din cele mai importante romane din istoria literaturii, comparabil cu piesele lui Shakespeare și cu epele homerice. Eu cred că secolul care a trecut de la scrierea și cunoașterea lui este un segment prea mic de timp pentru a fi judecat prin prisma unor evenimente istorice dureroase pentru multe popoare vecine, pentru care Dostoievski nu

Psalm

În oase
Triste gondole
Ce vin
Atunci pe oriunde
Știam
Cînd va fi
Albă
Și fără uitare
În oase
Paradă de gropi
Înălțate
Atunci n-am să vin
Pe oriunde

Nicolae Cristian

poartă nici o răspundere. Cineva spunea frumos, undeva, într-un ziar, de curînd, că Soljenișin este singurul prieten rus'al poporului român.

Eu aș spune că nu este singurul, dar este bine spus. Soljenișin este un Dostoievski al acestui secol. Pe cine reprezintă el? Pe oamenii cu inimă mare și intelect bogat. Cu asta închei, fără a uita să spun - fie-i țărîna ușoară lui Dostoievski și altora asemenea lui. Să nu-i tulburăm somnul. Toți ne tragem din Abel și Cain, nu se știe niciodată care din ei e strămoșul. Dreptatea e în inima noastră. Iubirea mea pentru poetul nenumit, cum am spus, din pură considerație, rămîne neștirbită. Sper să publicați scrisoarea, pentru limpezirea unei mici confuzii.

Boris Marian

OCHEAN

O lansare de carte

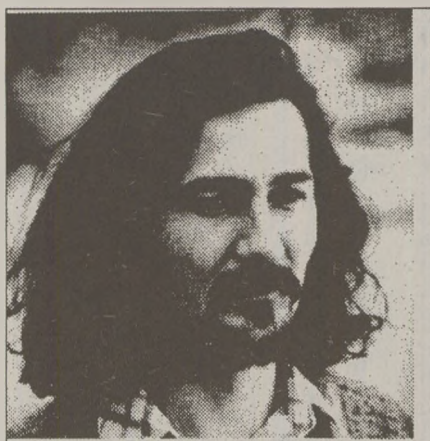
UNA dintre cele mai întremătoare sărbători la noi este lansarea de cărți, un fel de cîmetrie spirituală, în care publicul se întîlnește cu autorul și la care participă ca "naș" una sau mai multe personalități culturale. Bucureștenii rutinați consumă faptul ca o operație de apendicită în chirurgia modernă: nu te doare, se uită repede. Altcum - moment sărbătoresc - se petrece o asemenea ceremonie în provincie. Am avut norocul să fiu invitat și eu să particip ca spectator la lansarea unui volum de poezii al talentatei domnișoare K., la căminul cultural din orașul X. Nu știu ce se întîmplă în general altundeva, la "tăierea motului" literar. Ce am văzut la X., mi-a rămas viu încrustat în amintire. Deși am venit devreme, sala de festivități pavoazată era arhiplină. Mult tineret ocupase locurile de șezut, ba unii stăteau în picioare la ușă. Am fost lăsat să trec și am mai găsit un scaun lîngă o fereastră unde trăgea. Pe scenă, o masă acoperită cu un covor oltenesc splendid. Poetesa se așezase deja la mijlocul ei și-și rodea unghiile nervoasă; sub masă vedeai cum își încolățecea gambele subțiri, frecîndu-le una de alta. Rochia croită după un model Marie-Claire îi ascundea prea puțin trupul firav. Niște ochelari negri o îndepărtau de trecătoarea lume reală.

Aplauze furtunoase salutară sosirea celor trei

vorbitori: doi profesori de la liceul tehnic din localitate, al treilea - un select oaspete bucureștean. Primul localnic se aruncă într-o analiză profundă a operei ce vedea în sfîrșit lumina tiparului, un fel de "călărare în zori", pornind de la Sappho, ocolind galant damele de Maintenon, de Sévigné, de Motteville, de Sablé, de la Fayette și de Scudéry peste Hrotswitha din Gandersheim, Frau Ava și Hildegard von Bingen, ca să se împotmolească la sînul delicatei Hsieh Wan-Ying. Al doilea localnic, care pregătise un studiu comparativ cu poezia Anei Blandiana, mărturisii că a pierdut manuscrisul, dar voci din sală îl acuzară că l-a vîndut la străini. A tratat în schimb un alt subiect actual, despre sfințenia lui Eminescu, în stima și respectul publicului. Bucureșteanul, care pînă atunci răspîndise semne de salut cordial în toate colțurile adunării - desigur, numai către admiratori -, deschise gura de aur și începu: "Ei, bine...". Poetesa roși de plăcere. Un om mare vorbea despre ea, despre mult migălită sa operă, îi punea pe note melodiile sufletului ei simțitor. "Ei, bine", își reluă oratorul vorba, "am auzit că ar fi de față și cel mai important poet din urbea dv., de aceea întreb, este domnul Z. prezent aici?" Adunarea fu cuprinsă de o înviorătoare mișcare, fiecare se uita împrejur, în dorința de a fi primul care l-a servit pe conferențiar. Voci puternice răsunară de la ușă: "E

aici!" - "Să poftească în față!" Un bărbat voinic cu favoriți bogați, îmbrăcat într-un cojoc alb, își făcu loc printre scaune. Înainta greu, din cauza circumferinței trupesti. Se opri în fața scenei: "Aici sînt." - "Îmi pare bine", zîmbi oaspetele generos și se adresă apoi unei fete foarte frumoase care stătea în rîndul întîii: "Domnișoară, fii amabilă și cedează scaunul matală poetului". Uluită, domnișoara își arătă ghiarele delicate: "Dacă e așa, pot să și plec." - "Vai de mine, duduie, văd un scaun liber, acolo în colț." Cineva strigă: "N-are un picior." Oratorul nu înțelese mesajul: "Cum? Îi lipsește un picior? Data trecută cînd i-am citit poeziile, era teafăr." Intervenii poetesa: "Lăsați, îi ofer scaunul meu". - "Minunat", aprobă oratorul, "toate se aranjează!" Și către fată: "Poftim, domnișoară, de-a dreapta mea, că mă auzi mai bine". Aceasta, încă jignită, se urcă pe scenă, vorbitorul îi sărută mîna galant și-i aranjă scaunul. Apoi continuă: "O datorie de onoare mă face să vă cer îngăduința de a citi câteva poeme din volumul "Răstigniri" al concetățeanului dv. Z. Citiți, și trecu la interpretări. Vorbea așa de duios, că sala întregă fremăta de plăcere. Poetesa, în picioare, într-un ungher al scenei, fu fericită cînd, în aplauzele întregii adunări, distinsul oaspete, terminînd conferința, îi oferii ca un perfect cavalier brațul și o întrebă: "Acum ce urmează?"

Paul Miron

Emilian
Galaicu-PĂUN

"Vaca"

tatăl nostru cel carele-n cer ești pripon precum eu pe pământ îți sunt vaca legată cu funia mu¹

2.

care funie e predicat fiindcă: unu) arată ce face subiectul și doi) că răspunde la întrebarea ce face? familia școala m-au învățat că subiect este "vaca": ea smulge - diateză activă - priponul. de mic văcînatu-m-au anti-dumnezeu: pentru mine priponul l-a smuls tatăl meu pământesc păpușarul l-a dat la fier vechi a pus mâna pe funie și m-a dus bou la școală să-nvăț împreună cu alți alde mine a-mi pune întrebarea al cărei răspuns îl cunosc. cât pe ce să mă-ntorc vacă (...) "de ce-s?" dar ca unui copil ce-și surprinde părinții făcând dragoste astfel mi s-a-nfățișat adevărul. de-odată-am știut: voi muri! de parcă în clipa aceea din nou m-am născut. mă zmcinsem din așternut rămânând nemișcat - numai funia mu a vibrat și vibrația ei a-mplut aerul de circumvoluțiuni. tot de-atunci eu am cercâne. gata oricând să-mi înnod funia mu - diateză reflexivă - în jurul grumazului. azi e doar noduri. cercând să-i dau de capăt prin mâini mi-a trecut ca un șir de mătăni. "înșiră-te mărgăritare..." cândva - diateză pasivă - funia mu mă va duce la el. care stă și înghite în sec noduri la fel cum din versul-poem *Tibi vero gratias agam quo clamore? Amore more ore re?* eu înghit câte-o literă până-mi stă-n gât ore re-

3.

calitatea: cu patru picioare cu uger cu coarne cu coadă în vârful căreia ghilimelele sunt pământ. fiind băiet de la coada vacii n-am fost trimis niciodată cu vaca - relația cu patrupelele fiind stabilită prin asociație: puști când făceam câte-o pozna bunica-mi striga "faraonule! carnea mea - șapte vaci albe cu lapte mâncate de șapte vaci negre și sterpe - de-atunci e-un vis de groază din care trezindu-mă - să-l tălmăcesc - trimit după preot. și preotul după clopotar. și el după gropar. la comanda "hei-rup!" ei smulg robul din celula de temniță (bine'nțele că habar n-au de ce-a zis anton pavlovici: "zilnic să-ți storci robul din tine") și-n grabă mi-l înfățișează. cuvintele lui mi le bag ca pe un stetoscop în urechi:

4.

"un poem este-aidoma unui imperiu. cum este un imperiu? aidoma unui stomac de bovină - cântați împreună cu noi vaca paște iarbă verde... - cu două cămări: cea mai mare-i ca o magazie unde iarba se culcă-n cămașa ei verde și noaptea se trezește în zeghe vărgată-n cămara cea mai mică, dar care de fapt întreține digestia. ("nu te întrista, a spus tata, pleci dintr-o închisoare mai largă într-una mai strâmtă") eu am ridicat o cincime din țară - cântați împreună cu noi floricele pe câmpii... - și-am închis-o-n cămara mai mică. am pus străji de jur împrejur. am pus zgardă curentului electric și botnița i-am aruncat-o cât colo. l-am tot asmuțat și i-am dat drumul pe sârma ghimpată și ("...iar la ieșire nu te bucura, a mai spus, vei schimba doar o-nchisoare mai strâmtă pe una mai largă") astfel am împărțit și am împărțit. repetați împreună cu noi: un poem este-aidoma unui imperiu: el are stomac de bovină: abia după ce-a înghitit la cuvinte începe să le mistuie: laptele lui noi îl bem când e seara îl bem la amiază dimineața îl bem și la noapte îl bem și îl bem.³ subsemnat: iosif vis-

Născut la 22 iunie 1964. Absolvent al Facultății de Filologie a Universității de Stat din Chișinău (1986). Doctorand la Institutul de Literatură "M.Gorki" din Moscova (1986-1989). În prezent e redactor la revista "Basarabia" (Chișinău) și redactor pentru Basarabia la revista "Vatra" (Târgu-Mureș).

Volume: *Lumina proprie*, Editura Literatura artistică, Chișinău, 1986, *Abece-Dor*, Literatura artistică, Chișinău, 1989, *Levității deasupra hăului*, Editura Hyperion, Chișinău, 1991 (premiul revistei "Poesis") și *Cel bătut îl dăce pe Cel nebătut*, Editura Dacia, Cluj-Napoca 1994 (premiul Uniunii Scriitorilor din Moldova pentru cea mai bună carte de poezie a anului literar 1994).

CERSETORUL DE CAFEA

de Emil
Brumaru

Așa s-a călit oțetul

LE-AM SPUS că am inimă și nu m-au crezut, chiar au rîs. Pe urmă s-au enervat! Ipocritule, paiață gofrată, banditul, da, ești un bapa-nîpi-dipi-tîpi!, un coțcarissim cotoi năpîrlit, tîrîie-curcubeu prin ciulama, borș de antinevralgice, chiflă flagrantă, sfert de ciupercă, radiatoră cleioasă, depou de locomotive veștede, fără mecanici, fără fochiști, cu tenderele nimicite de rugină galben-pai-de-păpădie-ratată, debara năpădită de metamorfoze (gregor samsa ți-a trebuit?; na, ține o mie de gregori!), cercevea de lele dulce, polonic poltron, pezevenghiușule, șchiopîrlă de melc cu dioptriile în sos remoulade, scriitor de vagonete violate pe linia moartă, crin vitros, mazagazdrone, bulion cu bube verzi, coropișniță scopită, lenevoi cu petecele-n crieri, prag putred de casă scursă, protoplasmă la tîgaie, cacadîr zbicit de vînturi bej, potlogargarisitule, bă consoană scorburoasă, bă vocală căzută-n puț, huooooo, poetule!! Toate astea și încă altele, drastice vorbe, mi-au rumenit urechile, trecîndu-mă într-o surzenie fiuită, în sudori prelinse pe jghiabul spinării. Apoi mi-a întepenit mîna dreaptă, falca s-a lăbărțat pe-o parte, ochiul s-a topit, a scrob, sub pleoapa flească. Atunci au început să hohotească hahaleric, să se bată pe burți, de plăcere, cu palmele tugiuate fin în cîte cinci degete subțirite la fiecare, să leșine pe spate de veselie. Încet, cu mîna rămasă teafără, le-am desenat pe peretele proaspăt vărui, folosind un creion de tîmplărie, cele patru odăi sfinte: două auricule, două ventricule. Dibaci, cu migală, pe rînd, au scuipat încăperile, amestecînd pentru totdeauna, cu salivă scumpă, trufașă, sîngele meu ieftin și umil.

5.

sarionovici și frații săi". un vers lat un vers fără de capăt precum paralela de 66°33' latitudine Nord înconjoară poemul de jur împrejur. peste cercul polar al gândirii am fost deportați noi supușii cu sînge cald ai inimii unde din ceruri coboară pe mii de funii mu transcendența în chip de ninsoare și spînzură ca o marionetă-n văzduh unde spațiul este una cu timpul: pustie scoțîndu-și pe cap aurora boreală ca pe o cămașă pierdută la zaruri.⁴ de-aici nu există scăpare. doar dacă scriind un vers lat un vers fără de capăt precum paralela de 66°33' latitudine Nord te lași convins de cuvinte să fugi împreună cu ele. o "vacă" - o poezie.⁵

6.

"a recita poezii în temniță, încheie ion mureșan, este echivalent cu a organiza o evadare în masă". serbăm, mureșan cristofor subsemnatul - trei crai de la răsărit - ziuă lui eminescu la gherla, într-unul din capetele celularului mare "în formă de U foarte lat"⁶ - nu-i nevoie să/ridicați în sus mîinile să le-agitați: "eminescu-U-U-U!" - într-una din celule făcută urgent "casă mare" - citate din eminescu (țarțamurile de prosoape deschid și închid precum niște ghilimele fiecare citat) decorează pereții de hartă/româniei mari și de "extrase din regulamentul intern" - împreună/cu o mie de tineri în zeghe vărgate - ah părul lor scurt/și sârmos ca gazonul englez pare-a fi tuns la zero de cel puțin zece generații la rînd - numai ochi și urechi, prin dorința de *libi/vulnerabili*. trag aer de gherla în piept - spațiul nu e decât diafragma/între timpul prezent și trecut - și expir bioxid de carbon de gulag:/osip mandelstam - se povestește - în cele vreo câteva luni/de detenție - îngreșat de mizerie - nu s-a atins niciodată/de mîncarea cazonă - era un poet deosebit de subțire - c-un simț înăscut al igienii - curat un schelet - peste umărul stîng aruncîndu-și/toga cărnii - un publius ovidius naso-al gulagului - să-și/țină sufletul - le recita delincvenților de drept comun - kilometri întregi de poeme - drept care-l răsplăteau - mai ceva ca-ntr-o proză de borges - regește - o hrincă de pâine albă pe zi". poezie, ah *panem et circenses*.

7.

"oameni tari cuminți. din popor. din poporul cu frică de dumnezeu". parcă-am fi toți de-o mamă. de parcă ne-a făcut mama-n noaptea în care vaca neagră-a fătat o vițea și vițeaua fătată-a fătat o vițea și vițeaua fătată a fătat o vițea⁷ de la care - întorși de la țată - am supt.

Note și comentarii (sau șapte vaci slabe):

1. Potrivit religiilor tibetane, primii regi ai pămîntului "aveau toți în creștetul capului o funie mu de lumină (...). Când mureau, ei se dizolvau (asemeni curcubeului), începînd cu picioarele, și se topeau în coarda mu din vârful capului. La rîndul ei, funia mu se topea în Cer" - R.A.Stein. La civilisation tibetaine, pp.189-190;
2. vers al călugărului Athanasius Kircher; în traducere ad-litteram: "Cum să-ți strig grațitudoinea mea? Prin dragostea ta, prin felul tău de a fi, prin rugăciunile și prin actele tale";
3. vers din poemul Todestango de Paul Celan, în traducerea lui Petre Solomon, "Contemporanul", 2 mai 1947;
4. vezi Evanghelia de la Ioan: "19. 23. Ostașii, după ce au răstignit pe Isus, l-au luat hainele și le-au făcut patru părți, câte o parte pentru fiecare ostaș. l-au luat și cămașa, care n-avea nici o cusătură, ci era dintr-o singură țesătură de sus până jos. 24. Și au zis între ei: «Să n-o sfîșiem, ci să tragem la sorți a cui să fie?». Aceasta s-a întîmplat ca să se împlinească Scriptura...»;
5. parafrază după versul lui Alexandru Mușina: "O vacă, o poezie". În limbajul GULAG-ului "vacă" însemna deținutul luat "de carne" de către grupul care evada din lagăr. Vezi Ryszard Kapuscinski, Imperium: "Când au fugit deținutul de drept comun, l-au convins pe unul dintre politici - naivi și neorientați - să vină cu ei. În felul acesta se asigurau împotriva morții de foame. La un moment dat își omorau victima și-și împărțeau între ei prada" (Lettre internationale, ediția română/toamna 1994);
6. vezi Paul Goma, Gherla, Humanitas 1990, p.69;
7. vezi art. "Sarcini de pierzanie" în: Ovidiu Bârlea. Mică enciclopedie a poveștilor românești, Editura științifică și enciclopedică, 1976.

Matei Călinescu - *Viața și opiniile lui Zacharias Lichter*, ediția a III-a, Colecția Plural, Editura Polirom, Iași, 1995, 168 p., 3200 lei

A STĂZI, în mediile universitare pariziene, oricărui ins ieșit din comun, care-și trăiește ideile cu mai multă participare decât alții, i se aplică automat, cu o ironie bonom-disprețuitoare, calificativul: "un iluminat". Numai bunăcuviința împiedică rostirea cuvântului "nebul" în loc de "iluminat". Personajul lui Matei Călinescu, Zacharias Lichter, este ceea ce francezii de azi ar numi "un iluminat", iar locul lui este *oriunde* (în Parisul de azi ca și în Bucureștiul de ieri) și *niciunde*. Timpul său este *oricând* și *nici când*, viața sa este *oricum* și *nicum*. Altfel spus, Zacharias Lichter scapă descrierii și biografiilor, care prind doar o imagine iluzorie a lui, minci-noasă precum cea din oglindă. De aceea o lectură contextualizată (istorică) a cărții *Viața și opiniile lui Zacharias Lichter* este improprie sau, în orice caz, săracă. Propunând convenția biografiei scrise de un admirator, autorul o și neagă totodată, căci, după cum va spune personajul său în epilog, orice demers de acest tip este sortit unui eșec iremediabil.

Jocul pe care ni-l propune Matei Călinescu în cartea sa este așadar unul al aparențelor, al imaginilor "minci-

noase" despre Zacharias Lichter. Un mare *pseudo-*, când parodic (ca în titlu), când neliniștitor, interogativ înghite această biografie și orice biografie - după cum sună morala acestei cărți amorală. Indiferent de sentimentele biografului, de calitățile sale, el nu poate crea decât un fals grosolan.

Primul element înșelător e numele: Zacharias trimite la profetul Zacharia, fiul lui Berechias, fiul lui Iddo din *Vechiul Testament* sau, prin inițiala destul de rară, la Zarathustra. Dar profețiile lui nu au nimic în comun cu ale celorlalți doi și, de altfel, vorbelor lui nici nu li se potrivește numele de profetie. Afirmările lui sînt mai mult poetice decât profetice sau sînt profetice în măsura în care poezia poate deveni profetie. Personajul însuși este poetic, chiar dacă, în aceeași măsură este "un inspirat de Dumnezeu", un atins de "flacăra lui Dumnezeu". Lichter este un nume derivat, desigur, de la *Licht*, lumină. Dar ar fi greșit să socotim că purtătorul lui este un "luminător", un ins care-și ia rolul de a risipi beznă. Dovadă, în asociațiile de simboluri onomastice ale cărții, faptul că pe cel mai bun prieten al lui Lichter îl cheamă Leopold Nacht, or *Nacht* înseamnă "noapte", iar viața de noapte a acestuia e dusă și de Lichter. Cele două personaje trebuie privite mai degrabă ca un tot, numele lor sugerînd astfel o blîndă lumină a nopții. La fel de alunecoase sînt și toate celelalte elemente concrete din portretul și biografia lui Zacharias Lichter: urîțenia sa incredibilă nu este decât o mască ("mască măștilor"), la fel și rolul de clovn pe care îl acceptă de bunăvoie, familia lui de mici negustori ("tatăl lui Lichter, Moses, ținea o dugheană de măruntșuri pe bulevardul Filantropiei" - p. 36) este un reper aproape inutil, studiile

strălucite de filosofie încheiate cu "o excepțională teză despre *Enneadele lui Plotin*" (37) nu au nici o legătură cu discursul său de iluminat. Zacharias Lichter trăiește într-un garaj, cerșește și elogiază cerșetoria, sesizează "esența incoruptibilă" a opțiunii pentru sărăcie, are o *Biblie* primită în dar de la o bătrînă din vecini, dar nu predică din ea, are cîțiva interlocutori, dar prietenul său cel mai bun tace aproape tot timpul, mîncînd pîine neagră cu iaurt, dar spargerea borcanului de iaurt poate deveni o revelație, rătăcește pe străzi și se învîrte în cerc, dar considerînd că reia, instinctiv, rătăcirile lui Ahasverus.

Vorbele lui nu sînt cumplite profetii, ci, cel mult, o inițiere în singura "morală" recunoscută, morala absurdului. În comun cu profețiile au însă ceva: nu aduc o schimbare de comportament. Uneori tainele-i sînt

despre estetic-etic-religios, pe care le înlocuiește cu circunveniențe-perplexitate. În sfîrșit, va vorbi despre superioritatea și *rostul rostirii* față de scriere, una din capcanele din care omul nu mai știe să iasă. El vorbește. Scriind despre tot ceea ce profetul a rostit, biograful nu tîlmăcește, ci pervertește și răstîlmăcește.

Metoda din discursul lui Lichter este de a-și strînge la un loc abstracțiunile într-o formă umană concretă prin intermediul căreia sensul cuvintelor sale să fie revelat. Și invers: neînsemnați oameni concreți se prefac, prin cuvintele lui, în modele ontologice și gnoseologice. Astfel, există un model Adrian Leonescu (*Despre comoditate*), un model G. (*Despre sfială*), un model S. (*Crima "elucidării"* - avînd multe în comun cu teoria blagiană a cunoașterii). Nu e greu de înțeles că un asemenea model

- A fi sau a nu fi "un iluminat" Jocul de aparențe
- Poetic și profetic Lumina nopții
- Morala absurdului Răs-tîlmăcirii biografice
- A experimenta libertatea

surprinzător de banale, alteori rigurose logice sau poetice, de cele mai multe ori doar neconvenționale. În flacăra de care se simte atins, Lichter arde tot ce e primit de-a gata, impus. Unui candidat la sinucidere îi va dezvolta teoria sinuciderei ca rîsfăț, va vorbi despre bătrînețe ca har și înțelepciune a ființei, despre talent ca piedică și pericol, despre vina personală care include toate vinile tuturor epocilor, despre misterul nebuniei, despre receptivitatea femeilor, copiilor, poezilor,

respins este și biograful. Și tot un model este și Zacharias Lichter, un homunculus prin care autorul încearcă nu numai să cunoască la rece, ci și să experimenteze un mod de viață. Zacharias Lichter e o utopie - să devii acel "iluminat" de care lumea - și bate joc - utopia ieșirii din sistem, din orice sistem. Dar farmecul lui Lichter, ca și farmecul cărții ține de o pură esență poetică. Și e un farmec dificil.

Relectura și postcenzura

A R FI INTERESANT de numărat de cîte ori apare cuvîntul *relectură* în prefața compusă de Matei Călinescu pentru *Viața și opiniile lui Zacharias Lichter* - micul său roman-eseu, reeditat recent pentru a treia oară (Iași, Polirom, 1995). Nici la lansarea cărții, găzduită elegant de Librăria Humanitas, autorul (descins de peste ocean, anume ca să onoreze ocazia) n-a făcut economie în folosirea vocabulei. Și totuși, textul prefeței face public un sentiment paradoxal: *teama durabilă a scriitorului de a-și reciti propriul text*. ("Multă vreme după ce am părăsit România ceaușistă, în ianuarie 1973 am mai deschis din cînd în cînd această cărțică - păstrez un exemplar al ediției din 1971, cu foile într-un proces de ireversibilă îngălbenire - dar de tot atîtea ori am închis-o repede. *Mi-era frică să mă recitesc...*").

De ce paradoxal? Fiindcă, în ultima vreme, Matei Călinescu a descoperit în recitare o arhi-temă teoretică, implicată în producerea, în consumul și în devenirea literaturii. Pe lîngă asta, memorialistul Matei Călinescu practică el însuși relectura ca formă de viață. Volumul său de *Amintiri în dialog* (cu Ion Vianu) dezvăluie dimensiunea existențială a conceptului, erijîndu-l într-o atitudine a spiritului. Echivalent al retrairii, al rememorării, al recuperării sensului pierdut, relectura devine un instrument al împotrîvirii în fața confuziei, a neînțelegerii, în fine, a mistificării istoriei.

Înțeleasă astfel, recitarea presupune deci nu numai o ecuație *literatură/literatură*, cum se crede, ci și una, la fel de importantă, *literatură/viață*.

În fond, motivele care l-au ținut atîția ani pe

romancier departe de propriul său text sînt de resortul vieții nu de cel al literaturii. Concepută ca o scriere ostilă puterii comuniste, avînd în centrul ei un mistic al negației, *Viața...* a trecut, în mod surprinzător, nestîngherită prin vîmile cenzurii. De aici reacția de suspiciune, de nu chiar de ostilitate, a autorului față de textul său. Ca să se refere la conștiința nefericită a scriitorului cărui cenzura i-a aprobat un manuscris - într-o lume unde *interdicția* era semnul cert al valorii - Matei Călinescu a creat un termen ad hoc: *Postcenzura*.

Plasată la jumătatea distanței între experiența de viață și cea literară, postcenzura este o variantă aparte a relecturii. Sau mai curînd, o excrescență tumorală a ei. Fie și cu titlul de anomalie, ea trebuie inclusă în tipologia recitirii, propusă de teoreticianul Matei Călinescu. Efect al imixtiunii brutale a puterii în teritoriul literaturii, ea perturbă în mod imprevizibil normalitatea relației autor-public-text. Dincolo de orice nuanțe, ea exprimă ecuația specifică scriitor/putere, proprie oricărui dintre regimurile totalitare.

Reacția imuno-defensivă a lui Matei Călinescu în fața cărții sale se datorează, deci, unei lecturi, dezonorante - cea oficială. Într-o simetrie inversă, perfect previzibilă, imboldul autorului de a-și revedea textul într-un unghi diferit și, finalmente, de a-l relansa în circuitul public, își află sursa tot într-un incident de lectură, descoperirea Testamentului politic din *Jurnalul fericiții* de N. Steinhart.

Monica Spiridon

-Continuarea în pag. 10-

Editura NEMIRA

prezintă în colecția Babel

ȘOBOLANUL

de Andrzej Zaniewski
224 pagini, 4000 lei

Un roman cu o istorie surprinzătoare: scris în 1979, a văzut lumina tiparului abia în 1990, în limba ecă. Ediția poloneză a fost publicată în noiembrie 1994, după sau simultan cu traducerea apărută în cursul aceluiași an în Olanda, Franța, Statele Unite, Finlanda, Italia, Spania, Germania, urmată imediat de ediția engleză. Elogiați și comparați cu Joyce, Beckett, Camus, Buzzati, Zaniewski a devenit celebru peste noapte. Evident, *Șobolanul* este o alegorie, o magistrală analiză psihologică a legilor care ne guvernează sufletele. "Este o povestire despre legile care guvernează societatea, despre mitologiile noastre, despre adevăr și minciună, dragoste și speranță, singurătate și dor", spune Zaniewski, "de aceea nu uita, cititorule, că descriind într-o manieră minuțioasă, naturalistă, viața unui șobolan, m-am gândit la tine".

CONJURATIA IMBECILILOR

de John Kennedy Toole
Premiul Pulitzer, 320 pagini, 5000 lei

"O nebunie magnifică, un roman de debut care poate fi scris o dată la un secol" (Publishers Weekly).

"Un roman extraordinar, o realizare literară majoră, o uriașă reprezentare comico-satirică-tragică a vieții în New Orleans... Da, este o comedie pură, o farsă bubuitoare, de dimensiuni falstaffiene" (Walker Percy).

Un roman extravagant, lunatic, satiric, singular, pe care satira și farsa îl însuflețesc, iar conștiința tragicului îl înnobilează.

John Kennedy Toole s-a sinucis în 1969. Avea treizeci și doi de ani. Nu și-a văzut cartea publicată. Nu a știut că va primi premiul Pulitzer.

CLUBUL CĂRȚII NEMIRA C.P. 26-38 BUCUREȘTI

Scene din paradisul comunist

Protagonistii cărții sunt un bărbat și o femeie ale căror nume rămân neprecizate, de la început până la sfârșit. Se sugerează, în felul acesta, că ei reprezintă ideea de cuplu, ca Adam și Eva. Cu mențiunea, însă, că este vorba de un Adam și o Eva ai paradisului comunist, obosiți de ședințe, de statul la cozi, de viața fără orizont.

O atenție aparte se acordă femeii, care tocmai s-a despărțit de un alt bărbat, ziaristul Matei, imatur și laș. Până la întâlnirea partenerului ideal (pe care îl cunoaște întâmplător, cu ocazia cum-părătorilor făcute pentru sărbătorile de iarnă, ca în filmul *Falling in love*), ea se complace într-un fel de agonie sentimentală. Pe parcursul a trei sferturi de roman, autoarea ne-o înfățișează încetându-se lent în mlaștina existenței zilnice.

Bărbatul, deși joacă un rol important în construcția epică a romanului, fiind multă vreme un personaj de la care cititorul așteaptă ceva, iar în cele din urmă - salvatorul situației, rămâne fantomatic. Aceasta, însă, nu pentru că romancierul n-ar putea portretiza bărbați, ci pentru că el este mai curând o invenție a eroinei decât un om real. Sau pentru că este un bărbat "de altădată", deci tot o himeră.

Blanca Balotă - *Zăpada de altădată*, roman, Ed. Cartea Românească, 1995, 224 p., 3060 lei

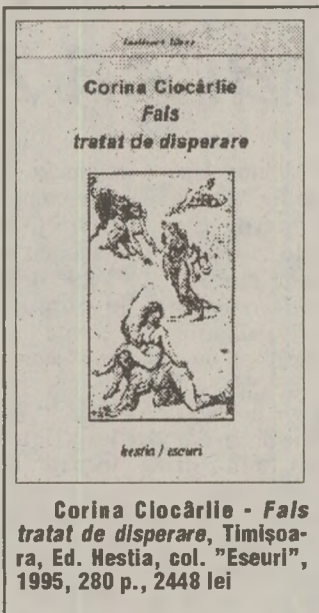
Foarte bine - cu o sagacitate și o cruzime specific feminine - sunt realizate personajele secundare. Dintre ele se remarcă, în afară de ziaristul Matei, actrița Mira, acaparatoare, capricioasă, ca toate actrițele din lume, dar și beneficiară a unui "trecut revoluționar" fictiv, ceea ce nu se mai poate spune chiar despre fiecare actriță.

După toate aparențele, romanul a fost scris în timpul lui Ceaușescu. Nu numai că se referă la stilul de viață de atunci, dar exprimă o disperare imediată, ca mesajul unui naufragiat.

Exercițiu intelectual

Dacă ar fi apărut în Franța, unde eseul este regele genurilor literare, acest *Fals tratat de disperare* ar fi fost întâmpinat cu entuziasm, iar Corina Ciocârlie ar fi câștigat instantaneu statutul unui Bernard Henri Lévy. La noi, însă, nu sunt șanse să se întâmple așa. Principala insuficiență a cărții publicate de tână și talentată eseistă o constituie - din punct de vedere al românilor - gratuitatea întregii demonstrații. Corina Ciocârlie nu face aluzii la actuala situație politică și nici nu reconsideră ierarhia valorilor literare. Scopul său este exercițiul intelectual în sine, pe care îl întreprinde, îl desfășoară și îl duce la bun sfârșit cu o deplină siguranță. (Această siguranță pare uimitoare, raportată la vârsta autoarei. În realitate, însă, ea se datorează tocmai vârstei. La patruzeci de ani începe să devină vizibilă prăpastia de sub sârma pe care facem, ca esești, echilibristică...)

Corina Ciocârlie trece în revistă reprezentările negativității și negativismului într-o serie de romane românești, semnate de Hortensia Papadat-Bengescu, G. Călinescu, Marin Preda, Sorin Titel, Nicolae Breban, George Bălaieș, Sonia Larian, Mircea Cărtărescu ș.a. Accidental, investigația sa vizează și alte texte (de exemplu, teatrul lui I. L. Caragiale sau poezia lui Ion Barbu). Însă principalul material documentar îl con-

Corina Ciocârlie - *Fals tratat de disperare*, Timișoara, Ed. Hestia, col. "Eseuri", 1995, 280 p., 2448 lei

stituie romanele respective, care în felul acesta se consacra, cel puțin pentru un timp (după încheierea lecturii, rămânem cu un fel de iluzie optică: numele romancierilor citați ni se par scrise cu aur, spre deosebire de acelea, cenușii, ale unui Liviu Rebreanu sau Petru Dumitriu!).

Folosind un instrumentar teoretic bine pus la punct, Corina Ciocârlie nu dă greș în cercetarea sa. Ea confundă, totuși, uneori punctul de vedere al romancierilor cu acela al personajelor.

Pe culmile exaltării

Ion Zubascu a avut întotdeauna, în poezie, un ton exaltat, dar dezlănțuirea afectivă la care a ajuns acum întrece orice imaginație. Ultimul său volum este documentul unui delir liric, iar uneori doar al unui delir.

Într-o scurtă prefață, poetul ne anunță că a devenit un deschizător de drum: "...aceste poeme sînt altceva decât tot ce s-a scris pînă acum în generația '80 și în literatura română". Și tot el ne explică, în continuare, că forța pe care a dobândit-o se datorează faptului că a fost selectat de Dumnezeu pentru o misiune de mare importanță: "Duhul mă cercetează și mă pregătește pentru o lucrare pe care acum doar o presimt".

Poemele propriu-zise nu

sunt "altceva" decât tot ce s-a scris înainte. Seamănă foarte mult cu textele generației '80 - cu care au în comun, înainte de toate, metoda de a face poezie din proză, și anume din proza existenței zilnice. Noutatea o constituie exaltarea de care vorbeam, preluată, printr-un fel de contaminare, de la Ioan Alexandru:

"simt că Dumnezeu e în clipa aceasta cu ochii pe mine/ mă vede punîndu-mi prosopul lîngă chiloțelii băieților/ și-mi ascultă pulsul inimii în căștile/ conectate direct la walk-man-ul ființei mele/ îmi ascultă zumzetul postistoric al celulelor mele vii/ de carne sînge creieri măduvă și zgîrciuri/ sincronizate într-un singur sunet/ de curățenie și credință" (*Psalm în camera de baie*).

Există în volum și o suită întreagă de poeme, scrisori, mărturisiri legate de Ioan Alexandru, pe care Ion Zubascu l-a acuzat cândva, în mod public, că s-a lăsat sechestrat de credință și față de care se simte acum vinovat: "...textele care urmează aș vrea să ștergă, dacă mai e posibil, urmele acelei necuvi-

Ion Zubascu - *Întoarcerea la Dumnezeu; între viață și moarte cu Ioan Alexandru*. Poeme. Piatra Neamț, Casa de Editură Panteon, 1995, 90 p., 2500 lei

ințe". În același context, el glorifică volumul de versuri *Imnele bucuriei* al lui Ioan Alexandru: "Aș îndrăzni să afirm că singura carte pe care merită s-o avem, ca popor, în mîna, la trecerea pragului, e cartea *Imnele bucuriei*."

Din toată această gesticulație patetică, din toată această retorică în comparație cu care pălesc și discursurile lui Cațavencu, rămân, ca momente de poezie autentică, tocmai poemele sau fragmentele de poeme scrise în stilul generației '80. Pot fi citate, în acest sens, *Psalm cu 5 borcane de iaurt, Isus în Piața Crângași, Psalm agroindustrial*. Așa cum poate fi citat și montajul de texte în care figurează, printre altele, comunicatul Rompres referitor la accidentul cerebral suferit de Ioan Alexandru.

Vervă și vulgaritate

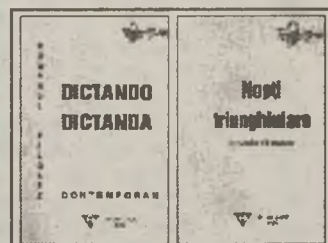
Cartea este formată, de fapt, din două cărți, care au o copertă comună. Nu este o greșală de legătorie, ci o fantezie a autorului, care a vrut să ne uimească inventînd un fel de frați siamezi de hârtie. Numai că, în loc să ne uimească, nu reușește decât să ne enerveze. Romanul *Dictando dictanda* ne împiedică, practic, să citim culegerea de nuvele *Nopti triunghiulare*, iar culegerea de nuvele *Nopti triunghiulare* ne împiedică să citim romanul *Dictando dictanda*.

Bizareria nu se reduce la atât. Autorul a ținut ca pe fiecare copertă să nu apară numele lui, ci o semnătură de mîna, indescifrabilă. (A trebuit să fac investigații laborioase, luînd ca model activitatea Serviciului Român de Informații, ca să aflu că autorul se numește Anton-Sebastian Florațiu.)

Din nefericire, toată această regie năstrușnică nu are acoperire în valoarea literară a textelor. Ea ni se înfățișează doar ca o încercare (mai mult posibilă decât simpatică) a autorului de a ieși din comun. Romanul și nuvelele - dacă reușim să le citim în poziția incomodă la care ne obligă legătura inversă dintre cele două volume - se dovedesc a fi o interminabilă pâlăvrăgeală, presărată cu expresii licențioase. Uneori se ajunge chiar la o vulgaritate care face greață (în citatul care urmează mi-am luat libertatea de a păstra din unele cuvinte numai inițialele):

"Stârcită-n fața patului, muierea-și șterge bărbatu' la p... - cu sârg, însă ușor și cu grijă, cum ar șterge-un copil cu luna ne-implinită la c... de c...t; el stă iar ca mielu', mijind de-o altă plăcere ne'nvățată pân-acum de la nevastă'sa - parcă-ar mai vrea o dată să i-o vâre."

Anton-Sebastian Florațiu imită cu oarecare vervă limbajul profesorilor de latină și al moldovencilor din Basarabia, al mahalagiilor și al prostituatelor. Are locvacitate, dar, în fond, n-are nimic de spus. El ne comunică - involuntar - doar faptul că este un adolescent întîrziat care vrea să i se dea atenție.

[semnătură indescifrabilă] - *Dictando dictanda*, romanul filonez contemporan, *Nopti triunghiulare*, novele filoneze, Pitești, Ed. Vlasie, 1995, 224 p., 3000 lei

Cărți primite la redacție

● Costache Olăreanu - *Caiete vechi și sentimentale*, poezii, București, Ed. Didactică și Pedagogică, 1995, 76 p., 1600 lei

● Cornel Ungureanu - *La vest de Eden*, o introducere în literatura exilului, Timișoara, Ed. Amarcord, 1995, 258 p., 3600 lei

● Adrian Suciu - *E toamnă printre femei și în*

lume, versuri, prefață de Mircea Zăciu, Cluj, Ed. Echinox, 1993, 48 p., 400 lei

● *Dramaturgia românească în interviuri* - o istorie autobiografică. Antologie, text îngrijit, sinteze bibliografice și indici de Aurel Sasu și Mariana Vartic. Vol. I (A-C), București, Ed. Minerva, 1995, 402 p., 3000 lei

● Sultana Craia - *Vis și reverie în literatura română*,

București, Ed. Minerva, col. "Universitas", 1994, 136 p., 900 lei

● Mihai Ghivirigă - *Favorizare de infractor*, roman, București, Ed. Eminescu, 1995, 188 p., 2400 lei

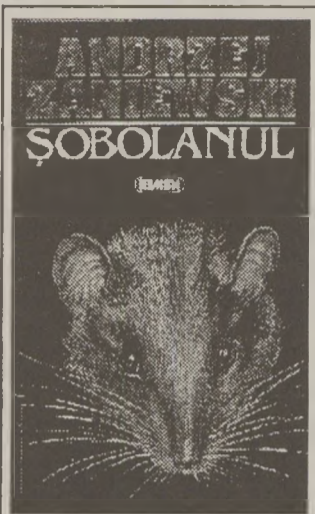
● Mihai Ghivirigă - *Mascarada*, roman, București, Ed. Eminescu, 1995, 204 p., 2500 lei

**Bildungsroman
cu
șobolan**

Apelînd la un eufemism, am putea spune că romanul *Șobolanul* al lui Andrzej Zaniewski este o surpriză. Nu prin formula sa stilistică, aceea de *fabulă*, cît se poate de clasică, de altminteri, ci prin inadecvarea la specia aleasă. După o introducere în care autorul ne amintește că șobolanul a fost dintotdeauna un personaj - fie și de plan secundar - al marilor epopei și romane, începînd cu Homer și ajungînd pînă la Camus, și că acest animal doar aparent dezgustător are o soartă foarte asemănătoare cu a omului, ni se oferă nici mai mult nici mai puțin decît un Bildungsroman al cărui protagonist e un șobolan. O ființă din acelea simpatice, păroasă, cenușie, cu o coadă subțire, mustați lungi, ochii roșii, lesne de găsit pe maidane, în gropi de gunoaie, în canale, în pivnițe, în închisori, în general în locuri întunecoase și infect de murdare, unde modestele și pașnicele creaturi își duc liniștit traiul. Cu alte cuvinte, un șobolan ca oricare altul, un fel de Tom Jones de subsol, a cărui soartă este minuțios prezentată, din clipa nașterii sale, într-o hrubă obscură și imundă, pînă la moartea petrecută într-un loc foarte asemănător. Romanul este scris din perspectiva șobolanului cu pricina, ale cărui memorie și dispoziție de filozofare sînt, din fericire, remarcabile, astfel încît nu sîntem cruțați (căci n-aș putea spune privați) de nici un amănunt din spectaculoasa viață a rozătoarei: procurarea hranei, luptele intraspeciei, împerecherile, înmulțirile, exterminările, adăpostirea în diverse locuri etc. Lui Andrzej Zaniewski șobolanii îi stîrnesc curiozitatea și chiar "un fel de respect admirativ" - motivele pentru care s-a și hotărît, probabil, să scrie; mă tem însă că puțini sînt cititorii care după lectura ei să nuturească pentru specia grizonilor sentimente mai bune decît obișnuitul dezgust, sporit chiar de "dezvălurile" acestei biografii.

Intențiile fabuliste ale autorului sînt clare, nu doar pentru că și le prezintă singur explicit în introducere, ci chiar din alcătuirea romanului. Șobolanul lui Zaniewski reprezintă tipul clasic de perspectivă naratorială *naivă*, care înregistrează fără comentarii și fără capacitatea de a înțelege evenimentele grave ce tulbură lumea din jurul său. Urmărind aparent doar repetitivele gesturi ale unui animal care își caută mijloacele de supraviețuire într-un univers ostil, asistăm de fapt, indirect, la istoria unor vremuri tulburi pentru oameni, căci rivalitățile și exterminările dintre șobolani sînt un filtru de efect inedit pentru agresivitatea unei comunități umane aflate în război. Morala scriitorului e simplă: și oamenii și animalele sînt locuitori ai cosmosului, se supun acelorași legi, au aceleași dorințe și ambiții, aceleași (mai mult sau mai puțin) con-

Andrzej Zaniewski - *Șobolanul*, traducere de Olga Zalcik, Editura Nemira 1995, 224 p., 4000 lei

stituție anatomică, aceeași soartă. Și tocmai aici e necazul, în banalitatea formulei, în superficialitatea și transparența fabulei, căci Andrzej Zaniewski se rezumă la a descrie viața unui animal dintr-o perspectivă comună, nespectaculoasă, fără să descopere subtile corespondențe om-șobolan.

Tot în introducerea sa, Andrzej Zaniewski ne mărturisește că s-a documentat foarte serios, că și-a dat osteneala să se apropie de șobolani și să-i cunoască "pe cît posibil mai deplin și mai bine", însă cu excepția unei prezentări sumare a modului în care sînt percepute aceste ființe în doctrina budistă, în legende indiene, în basmul cu Peter Pallas - cîntărețul din fluier ce îmblînzește oribilele creaturi și în istorie (vezi episodul cu regele polonez Popiel cel devorat de șobolani), e greu de înțeles la ce i-a folosit investigația științifică, pentru că, fără să fie o atență observatoare a acestor protagoniști ai canalelor de scurgere, nu am înțeles în cartea scriitorului polonez nici un element necunoscut sau neașteptat din viața șobolanilor. Filozofia personală a autorului - nu prea originală, cum se va vedea - pornește de la premiza că "toate formele vieții pe pămînt provin din același izvor, sunt odraslele aceleiași taine a existenței", un alt fel de a exprima credința în reîncarnare. Și de altfel Zaniewski chiar declară că, scriind viața unui șobolan s-a gîndit la noi, cititorii, la existențele noastre. Sincer vorbind, umanitatea mi se pare totuși mai complexă decît o înșiruire de gesturi vitale elementare. Principalul merit al acestei cărți este, mă tem, nu concepția sau stilul lui Andrzej Zaniewski, ci calitatea traducerii Olgei Zalcik, singura care înobilează un proiect prețios în banalitatea lui.

**Gaguri
americane**

Pentru cărți cum este *Conjurația imbecililor* a lui John Kennedy Toole calitatea traducerii contează foarte mult, căci fiind cazul unei spumoase comedii de limbaj colocvial, este important să nu se piardă nuanțele, orice mărunță stî-

găcie, orice sinonim prost ales putînd distruge complet farmecul unui umor și al unei ironii tipic americane. Din păcate cam așa se întîmplă cu romanul lui Toole, care pierde începînd chiar cu titlul, în varianta originală *A Confederacy of Dunces*, devenit *Conjurația imbecililor* în românește. Chestiunea poate părea minoră, dar românescul *imbecil* presupune o anumită duritate, un dispreț și implicit o detașare de cei cărora li se acordă calificativul, pe cîtă vreme cuvîntul englezesc *dunce* are o oarecare duiosie ascunsă, un aer de rățoială prefăcută și binevoitoare, chiar o vagă simpatie pentru purtătorii termenului, care ar trebui poate tradus mai curînd ca *nătărău* sau *nătăfleț*. Întocmai așa sînt și personajele lui John Kennedy Toole, o adunătură de inși nostimi și puțin țărăniți, femeile la vîrsta a treia încă preocupate de numărul și bunăstarea curtezanilor, polițai ratați, negri necăjiți sortiți să spele veșnic podeaua unei spelunci amărîte, puști cu pubertate dificilă care îi stimulează să devină traficanți de droguri, tinere frenetice militante ale sexului cum alții ar fi ai libertății sau dezarmării, un adolescent bătrînor, tipul clasic de "băiatul mamei", patroni falșiți, funcționare senile, bogătașe înamorate suspect de aparatele destinate întreținerii condiției fizice și tot felul de alte personaje colorate. În lumea lor pînă și marile evenimente se consumă în derizoriu, ca în gagurile din filmele cu Stan și Bran, unde se întîmplă tot felul de nenorociri din care pînă la urmă toată lumea iese basma curată.

Personajul principal este un oarecare Ignatius Reilly, flăcău bătrîn întreținut de maică-sa, un individ care meditează la soarta omeniilor între un serviciu proaspăt abandonat și o nouă raită printr-o bucătărie dezordonată și murdară, unde se găsește însă, la nevoie vreo gogoasă a căreia personajul să-i sugă vampiric marmelada din miez. Despre acest Ignatius Reilly, prefațatorul Walker Percy, editorul cărții mama lui John Kennedy Toole i-a încredințat manuscrisul, ne oferă o serie de portretizări glorioase: "un Oliver Hardy nebun", "un Don Quijote gras", "un Toma d'Aquino pervers". Excursul acesta generos în literatura universală a prototipului filozoful-aventurier-caraghios nu mi se pare neapărat necesar, exceptînd cazul cînd vrem neapărat să-i acordăm lui Toole o poziție confortabilă în topul valorilor, după criteriile tradiționale. Ignatius (nume predestinat inșilor greoi și simpatici!) este clasicul personaj de comedie americană cinematografică, insul permanent sobru, convins că spune lucruri serioase, dar care stîrnete prin ineptiile și stîngăciile sale hohote zguduitoare de rîs. Deși are vederi de stînga - manifestate sub forma unor prelegeri imaginare, inventate în timp ce se odihnește lungit pe pat într-oricălă cămașă de noapte din flanel - la un moment dat, aflat

John Kennedy Toole - *Conjurația imbecililor*, traducere de Lidia Ionescu, cuvînt înainte de Walker Percy, Editura Nemira 1995, 318 p., 5000 lei

în situația de a răspunde la reclamația unui client al firmei Levy Pants (altă casă de nebuni unde Ignatius Reilly petrece cîtăva vreme), personajul nu ezită cu acest prilej să se transforme într-un violent rasist, șovinist, ku-kux-klanist și tot ce se mai poate închipui. Oricum, perorațiile lui de om scrîntit dar convins că are un important punct de vedere, absolut original și extrem de inovator, sînt adorabile; Ignatius își imaginează că scrie o carte, care e de fapt o specie foarte eteroclită, amestec de jurnal, adresat însă explicit "bunului cititor", prelecțiune filozofică, autobiografie, comentariu social-politic, speculații rasiste și multe altele, forma fiind însă în mod constant aceea de scrisoare, semnată cu pseudonime bizare precum: *Darryl, tînărul vostru muncitor*, *Gary, tînărul vostru muncitor militant*, *Lance, tînărul vostru muncitor asediat*, *Tab, tînărul vostru muncitor pacifist*.

Conjurația imbecililor are și o istorie a ei. Cartea a fost scrisă și lăsată în manuscris de către John Kennedy Toole, însă abia după moartea prematură a acestuia, Thelma D. Toole, mama lui, s-a străduit să-i publice romanul, umblînd din editor în editor pînă cînd a izbutit să-l convingă pe Walker Percy să-și arunce măcar o privire asupra paginilor semnate de un necunoscut, ceea ce a fost, evident, o întreprindere destul de laborioasă. Din povestirea lui Percy, care semnează un Cuvînt introductiv, reiese că el spera ca manuscrisul să fie atît de prost, încît să-l poată abandona cu conștiința împăcată după prima pagină. N-a fost așa, căci uimirii de început i-au urmat o atenție crescîndă și apoi un adevărat abandon în fața savuroaselor scene ale lui Kennedy. Cartea a devenit un mare succes, a primit în 1980 premiul Pulitzer, și uite așa s-a mai împlinit un "American dream", un ilustru necunoscut transformîndu-se în celebritate într-o singură după amiază (cea cînd Percy a citit manuscrisul adus de doamna Toole), și post-mortem. Trecînd de această zarvă americanăscă făcută în

jurul romanului, *Conjurația imbecililor* nu mi se pare a fi nici pe departe o capodoperă, ci o carte foarte agreabilă, cu un umor cuceritor, de bună calitate, cu replici istețe și situații ingenios concepute, tradusă curățel în românește, dar fără prea multă înțelegere a specificului stilului, bref, o carte de vacanță.

**Umanism
și
comunicare**

După *Sfîrșitul modernității* și *Dincolo de subiect*, seria lucrărilor lui Gianni Vattimo, publicate sub îngrijirea lui Marin Mincu la editura Pontica din Constanța continuă cu *Societatea transparentă*, un incitant studiu al societății postmoderne realizat din perspectiva științelor comunicării, a ponderii lor crescînde în ultima vreme și a impactului exercitat de ele asupra constituirii unei anumite imagini a realității. Teza lui Vattimo este foarte interesantă, căci el susține că apariția științelor umaniste nu e determinată numai de constituirea unei societăți a comunicării, în care rolul mass-mediei este extrem de important, ca polarizator al multiplelor puncte de vedere ce pot fi exprimate, ca garant al pluralității și diversității, ci aceste științe, la rîndul lor, impun un anumit tip de realitate. Ele nu ar constitui, așadar, o nouă modalitate metodologică de a cerceta fenomene externe existente și în trecut, date exterioare imuabile, ci devin posibile și necesare datorită apariției unui nou mod de viață, acesta la rîndul lui fiind stimulat să se dezvolte de însăși proliferarea instrumentelor cu care e cercetat. Această constatare a existenței unui raport mult mai subtil și mai profund decît se credea, între științele umaniste și societatea comunicării îi permite lui Vattimo să redeschidă cîteva discuții pe teme foarte actuale în filozofia modernă, *mitul, experiența estetică și utopia*, introducînd cîteva

Gianni Vattimo - *Societatea transparentă*, traducere de Ștefania Mincu, Editura Pontica, Constanța 1995, 88 p., 2000 lei

Despre poezie c

(fragment)

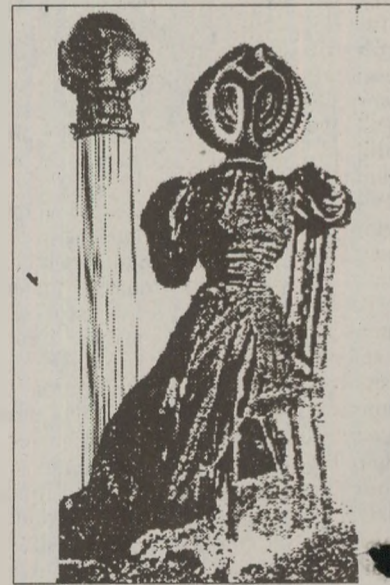
să-și pună complexele sau vanitatea drept pavăză”. “Ideile” și “sentimentele” poetice mi se păreau, totuși, mai mult decât oricând, în aceste vremi ale “trezirii”, mai degrabă edulcorate, diluate, casante în “pozitivitatea” lor (morală, formală). Cuvântul *poezie* devenise (pentru a căta oară?) un cuvânt slab, aproape compromis. I-am spus într-o zi că nu mai cred în puterea poeziei, că, se vede treaba, la sfârșitul de secol e aproape inutilă de vreme ce și-a pierdut cititorii, și că, probabil, numai poezii sînt de vină pentru asta. Eram cu totul de

partea lui Gombrowicz - cel din *Impotriva poeziei și Impotriva poezilor*. Întîmplarea a făcut să public într-o revistă un mic text care avea drept concluzie ideea că poetul va fi, înainte de orice, un intelectual sau nu va fi nimic, în timp ce pe o altă pagină a aceleiași reviste apărea un interviu luat lui Gellu Naum (al doilea pe care-l dădea în toată viața lui) cu titlul: *Eu sînt Poet și atît*. Ideea pledoariei mele era aceea că forma poetică, în contextul afirmării imposturii și imitației, ar fi prea la îndemîna oricui și că un adevărat poet ar trebui să-și probeze “competența” spirituală, să-și afirme substanța, în măsura în care ea există, multiplu. Părerile noastre păreau ireconciliabile. Încercam totuși, prin conversațiile noastre, un fel de exorcizare ascultînd pe cineva care credea cu toată forța lui în poezie, cineva care-și echivalase de mult viața cu poezia. Încercam să mă las cumva convins și m-am bucurat (nu găsesc alt cuvînt) cînd Gellu Naum mi-a spus că, pentru el, poezia e mai degrabă o *experiență negativă*, că e nevoie de acei poeți care se opun dezinteresat valorilor comode, ornamentale, inertiiale. “*Curățenia* - mi-a spus el - s-a murdărit atît de tare încît îmi pare insuportabilă”. Și poezia făcea parte din această “curățenie” murdărită, plictisitoare, autosuficientă, demagogică. Îmi era rușine de Gellu Naum pentru că el vorbea mereu despre poezie ca speranță a lumii, în timp ce mie mi se făcuse lehamite de cuvîntul acesta suspect, lăbărtat, de confuzia valorilor, de lipsa de gust generalizată, de publicul de poezie chiar, rămas cu două-trei generații în urmă ca înțelegere estetică, de poezii cu etichete (unii le transformau chiar în “blazoane”), de poetul profet, de poetul șopîrlelor, de *poeta vates*, de poetul negustor, de poetul ziarist, de poetul de cafea, de noua stagnare care se prefigura în absența criteriilor. I-am spus într-o zi lui Gellu Naum că eu nu mai cred în poezie, pe cînd el îmi vorbea despre această *experiență absolută*. I-am spus că pînă și poezia mi se pare a fi fost confiscată, că nu mai e decât un instrument în mîna îndrumătorilor culturali de tot felul. S-a uitat supărat la mine și a tăcut. Am încercat să-i explic că trec probabil prin deziluzia aceea pe care o cunoscuse el însuși cu treizeci și ceva de ani în urmă, cînd în *Critica mizeriei* vorbea despre “vina poezilor care au oferit un material în permanență confuz și anost, precum

și a aparatului de oprinare organizat (critica oficială), care a utilizat într-un anume sens acest material” sau că, poate, așa cum afirma chiar el în *Cerneala surdă*: “Cum lesne se poate vedea, *poezia* este două lucruri bine distincte”... Aveam să-i înțeleg mai bine atitudinea cînd am realizat că față de poziția lui din 1947 se petrecuse o schimbare esențială: exclusese de mult din conceptul *lui* de poezie tot ceea ce i se păruse lipsit de interes, mediocru și se raporta numai la marii poeți dintotdeauna (a nu se înțelege prin asta neapărat Goethe, Hugo, ci mai degrabă Sfințul Augustin, nu Octavio Paz, ci Castaneda, Nicolas Flamel, nu Petrarca, poetul “dragostei”, ci Abelard, ca să dau cîteva exemple). Depășise faza de răfuială (uneori necesară, cînd nu se mai poate respira de afîta îmbîcseală - îmi spunea) sau de dezgust față de un context literar sau altul. Avusese timp să înțeleagă că și non-valoarea vîndută drept altceva face parte din regula jocului și că trebuie, deci, să te plasezi complet în afara “jocului”. Nu-l mai interesa de mult decât experiența lui personală, poetică și existențială, ceea ce era pentru el același lucru, fără legătură cu ceea ce se înțelege prin poezie în “marea industrie poetică din țară și străinătate”. Mi-a spus odată că poate, într-o bună zi, poezia, așa cum a fost făcută pînă acum, va dispărea, că probabil (adăuga ironic) prin poezie se va înțelege cu totul și cu totul altceva, să stai în mîini, de exemplu, sau în cap, dar că *starea de poezie* nu va dispărea niciodată, pentru că oamenii au nevoie de asta ca de aer (și cine prețuiește, conștient, aerul?), pentru că poezia e o *necesitate a speciei*, că vor ajunge la ea, chiar dacă o vor găsi nu în cărți cu versuri, ci poate mai degrabă în unele cărți științifice, în vechile, uitatele cărți ale unor înțelepți, în vreun halucinant spectacol sau în cine știe ce fel de muzică, în aceea a vreunui trib pierdut sau în jazzul lui Miles Davis.

Poetul este pentru Gellu Naum cu adevărat un *ales*, numai că a fi un “ales” în concepția lui nu înseamnă nicidecum un privilegiu, cum s-ar putea înțelege: “Nu e o fericire să fii poet, e mai degrabă o nenorocire. Poetul suferă ori de cîte ori libertatea și demnitatea i-ar putea fi amenințate - ori ele sînt continuu amenințate. Cînd oamenii află că poezia e în altă parte decît acolo unde o caută ei, decît ceea ce văd ei, reacția este aceeași cu a primitivilor privind umbrele pe pereții peșterii din parabola lui Platon. Se întîmplă că unul să descopere altceva, descoperă *realitatea* adevărată și nu doar umbre. Dar cei din peșteră nu-l vor crede niciodată”. Un poet este, pentru Gellu Naum, înainte de orice o ființă care refuză orice fel de integrare (socială, politică și chiar culturală), cel care știe să se ferească de capcane, un eliberator al mentalului uman, împotriva consensurilor, “canalizărilor”, “făgașelor”. “Eu vorbesc aici despre poeți, numai despre poeți - declară în interviul din 1992 -, nici măcar despre literați sau despre alți oameni cu îndeletniciri aparent asemănătoare. E neîndoielnic faptul că specia umană își naște poezii și literații după necesitățile ei, care nu țin seama de socotelile noastre raționale. Aceasta nu e o teorie. După cum nu e teorie nici faptul că, lăsînd la o parte un număr de fericiți, mai totdeauna răposați cînd ochii oamenilor se deschid asupra lor, amintesc despre cum a fost sfîșiat Orfeu de către femeile trace, despre cum a

urlat Daniel în groapa cu lei și așa mai departe. Eu vorbesc aici despre poeți și nu despre statui fabricate sau prefabricate de forurile competente”. *Starea de poezie*, despre care îmi vorbea adeseori, după ce se asigurase că nu confund ceea ce-mi spune cu cine știe ce “stare de grație” cu conotații dubioase, este pentru el o altă formă de existență, continuă, care nu are nimic comun cu literatura. “Aceasta din urmă găzduiește uneori mari virtuozii pe care eu însă îi numesc Literatori. Poetul trebuie să alunge tot ce vine din zona lor, plină de stagnări și rutini căzute din propria lor ardere. Sau poate rămîne cu decență acolo. Repet, acestea nu sînt judecăți de valoare. De altfel, valorile-capcane nu-mi plac. Eu am luptat cît am putut împotriva acelor frumuseți acaparante. Și cînd am simțit că m-ar putea atrage în capcanele unei literaturi cu ajutorul căreia mergi la sigur spre succes, ba chiar devii statuie, cu condiția să sacrifici Poezia, am făcut toate eforturile posibile ca să le înlătur. Că am reușit sau nu, asta e altă poveste”. Un poet este pentru Gellu Naum cineva care trebuie să se țină departe de “ansambluri”, pentru că el, poetul, *știe* în singurătatea lui în seninătatea lui, că are acces la limitele acea de unde încep “stările”, experiențele suprarealității, *certitudinile* “...m-am așezat pe marginea trotuarului lui, - mărturisește personajul poeziei *Zenobia* - bolboroseam ceva, îmi urmăream desfășurarea gîndurilor; mă înfîi mi-a venit în minte un ilustrat personaj, îmi ziceam că orice poet adevărat știe mai multe decît toate tomurile aceleia despre străfundurile ființelor, să măcar despre propriile măruntaie psihice”. Pentru el “starea poetică” e una *dificilă* libertăți, poetul exprimîndu-se incomunicabil de altă natură decît ce mistică, de exemplu. Poezia este o “zonă dură” în care nu pot să rezist decît cei pregătiți pentru acest fel de cunoaștere, poetică, și trebuie, ca să reziste, să fie puri și de o impecabilă onestitate - o *zonă* “a cărei desăvîrșire sălbatică nu e întrecută decît de necesitatea (la fel de sălbatică) de a rămîne măcar un timp în ea. Dacă treci cu un milimetru mai sus, se petrece altceva (la început îmi era și frică), dacă treci cu un milimetru mai jos se nasc jalnic texte, e ca și cum te-ai apuca să desparți, într-un ocean imens, sarea de ape. Ce tot blîugui eu aici, ce tot explic în fine...”

Gravură de Dan Stanciu, 1995.

Gellu Naum

Cred că echivala poezia mai degrabă cu un dificil ritual decât cu o "sărbătoare a intelectului", cu *cruzimea* și accepția lui Artaud din *Lettres sur la Cruauté* sau din *Le théâtre de la cruauté*. Ritualul poetic își are exigențele și, vorba lui Artaud, un sens al "rigorii violente".

Poezia se confundă, așadar, cu *erezia*. "E timpul - așa începe *Castelul Orbilor* - să ne pregătim, iluminați de înnebunitoarea speranță a unei disponibilități virginale, liberi de orice imagine, de orice act, de orice omisiune, pentru solemnul ceremonial al *ereziei*". Ea, poezia, dă seamă despre un alt fel de a fi al realității decât acelea aflate la îndemâna tuturor: "E vorba de cunoașterea unei realități ținută în pumn cu ușurința cu care am ține o pasăre pe care o credeam moartă până în secunda când își ia zborul spre cerul mohorât".

Într-o zi aveam să aud de la Gellu Naum ceva despre existența aproape... *concretă* a unui centru poetic, fantastic de puternic, ca o furtună magnetică, un centru de reglare (sau "deregare", în sensul lui Rimbaud), o forță care te părasește în măsura în care te depărtezi de ea, te face să te rătăcești, să te pierzi. "Eu sînt un biet orgolios - îmi spunea - care se crede ales numai pentru că, din întâmplare, s-a pomenit și el de cîteva ori printre paraginile Celeilalte Părți". *Partea Cealaltă* (titlul unuia din volumele lui) este un fel de Zonă tarkovskiană, periculoasă, misterioasă și plină de primejdii, dar sublimă prin puritatea, rigoarea și ferocitatea frumuseții ei, un "spațiu" în care știi să se orienteze doar cei curați, cei care caută fără încetare miraculosul (*le merveilleux*) - poezii, pustnicii, nebunii și copiii. Există o intensitate a realității pe care doar un poet o poate percepe, o "altă" realitate în care se desfășoară "splendoarea liniilor rătăcite", "marile sururi de ape dreptunghiulare sau pătrate", "vidul în circularitatea lui nostalgică". O lume în care există "un întineric destul de colorat", "vedenii încă de neînțelese", "o urmă de potecă spre un oric pe care nu-l cunoaștem", "frunze mov și roz foarte subțiri nesfîrșit de transparente" și "copacul-animal", "cețuri galbene". O lume în care "cuvintele au densitatea lor înspăimîntătoare", unde vin "copiii Pămîntului Natalitar/ ca niște îngeri poate chiar mai ceva mai rău/ noi le citim inițialele marcate pe revere și cronicile de/ pe unghii/ pe fiecare descifrăm cele 32 de semne distinctive ale/ oricărei mari fihințe", unde așteaptă "Pasărea-Văduvă în turn într-un fotoliu", departe de "bezna gropilor comune". O lume străjuită de pasărea Mwi, "purtaătoare a focului, pasărea zgomotului tăcut". Și mai e, dincolo de toate acestea, "amețeala aceea difuză".

O surpriză pe care am avut-o cunoscîndu-l pe Gellu Naum a fost că n-am găsit în el un fanatic al suprarealismului "istoric", deși punea valorile suprarealismului mai presus de orice. Avea rezervele lui față de suprarealiști, chiar față de Breton, despre care îmi vorbea cu un soi de evlavie (suprarealistă!). "Nu-mi mai place poezia lui" mi-a spus într-o zi - "și e normal să nu-mi placă, pentru că au trecut de-atunci, de cînd a scris-o, zeci de ani. Sau cum să-ți explic să nu înțelegi aiurea... Breton n-a avut timp să meargă mai

departe. Nu-l mai pot citi pe Breton, de multă vreme nu-l mai pot citi. Pe mulți nu-i mai pot citi, pe nici unul." Îl considera însă pe Breton un civilizator: "Gîndește-te, îmi spunea, omul ăsta a coagulat toate marile idei ale secolului, a schimbat mentalitățile, a schimbat lumea. Uită-te puțin în jurul tău. Îmi pare rău că, tînăr fiind, n-ai cum să compari. Crede-mă că a reușit să schimbe enorm din vechile și falsele certitudini - și nu-i puțin lucru". Avea reticențele lui față de ceea ce alții, epigoni, publiciști, exegeți făcuseră din suprarealism, prin inflație, prin uzură morală. În acest sens, îmi spusese cîndva că toată confuzia e întreținută prin două strategii bine puse la punct, două strategii care marginalizează valorile necesare împingînd în prim-plan valorile-statu, ornamentale și, de multe ori, frenatoare: strategia tăcerii și aceea a vacarmului. "Ei mențin confuzia și te anihilează: prin ignorare sau prin vacarm, ceea ce e același lucru". Nu punea nici un preț pe eticheta de "mare poet". Îl interesau doar aceia care reușiseră să "deregareze" cumva meschinele, săracele certitudini umane. Poate așa trebuie înțeleasă mărturisirea din *Medium*, mărturisire care-i conține îndoielele față de literatură și speranța că poezia lui va fi, înainte de orice, un "ferment": "Am cu mine tristețea profundă a poezilor care toată viața, dar toată viața, s-au căznit să nu facă literatură, și pînă la urmă, răsfoind cele cîteva sute de pagini, au descoperit că n-au făcut decât literatură. Îngrozitoare decepție. Dar peste această haină strălucitoare de murdărie, după abrutizantele falduri ale unei poezii copleșitoare prin *literarul* ei plat și pompos, convingerea de a fi ferment". N-am întîlnit niciodată alt poet a cărui modestie să fie egală cu orgoliul lui.

Avea oroare de felul cum era folosit cuvîntul "suprarealism" în spațiul românesc. "N-au înțeles niciodată nimic - îmi spunea. Și nu-i de mirare." Pentru Gellu Naum, suprarealiștii (cei adevărați, cei foarte puțini) sînt, ca și pitagoreicii, ca și orficii, ca și cei cîteva mari individualiști ai lumii, derivații ale aceleiași căutări esențiale. "Nu știu dacă sînt suprarealist - mi-a spus odată. Nu mai știu ce e suprarealismul, azi, cînd toată lumea pare să știe ce-i asta, se «studiază» și la școală...! Dar știu că m-am născut suprarealist. Eram predestinat pentru asta. M-aș fi întîlnit oriunde, oricînd cu alți predestinați de acest fel. I-aș fi recunoscut în orice condiții. Ei ar fi arătat altfel, ar fi făcut altceva, s-ar fi numit altfel, dar aș fi fost în stare să-i recunosc imediat, te rog să mă crezi. Și-apoi, să fii suprarealist astăzi e, într-un fel, același lucru cu a fi fost suprarealist în anii '30, dar e, în același timp, *altceva*. Și, nu în ultimul rînd, să fii suprarealist la 77 de ani e același lucru cu a fi suprarealist la 25, dar și *altceva*. Oricum, ceea ce trebuie să se înțeleagă înainte de toate este faptul că suprarealismul e un *mod de viață*..."

Simona Popescu

Aceste fragmente fac parte dintr-un eseu despre Gellu Naum scris între 1989 și 1993, interval în care ne-am întîlnit aproape săptămînal. Replicile sale sînt aproximative, recompuse din memorie.

Colaj cronologic

1915, august unu - se naște, la București, Gellu Naum, cel mai mic dintre cei șase copii ai Mariei și ai lui Andrei Naum. Mic funcționar, Andrei Naum (n.1875) e cunoscut în București mai ales ca poet. A publicat în *Lumea nouă literară* (1895), semnînd Andrei din Zagovia, în *Generația nouă* (1894): A. Naum-Ploesci, în *Lumea ilustrată* (1894), *Minerva*; *Noua revistă română* (1900-1901), *Viața literară* (1906) ș.a.

Va mai trece un război mondial pînă cînd prenumele celui născut la 1 august 1915, Gelu, să se desăvîrșească, primind în miezul său inițiala femeii iubite și devenind pentru totdeauna Gellu.

1917 - Andrei Naum moare în război.

1921 - În timpul unei călătorii cu trenul, Gellu Naum compune primul poem. Încă de la 4 ani citea și vorbea ca un adult. (Apare poemul *După melci* de Ion Barbu; placheta e retrasă grabnic din librării, întrucît editorul o publicase drept carte pentru copii).

1922 - Gellu începe școala primară, evadînd mereu din clasa I, unde se plictisea, în clasa a II-a. (Ion Vineanu și Marcel Iancu scot revista avangardistă *Contemporanul*).

1923 - Gellu Naum ia premiul I pe școală, poza îi apare în ziar. Băiatul lipsește de obicei numai de la "Școala de duminică", asta cu concursul unui unchi preot. (Într-un boschet, la Șosea, se împușcă Urmuz).

1924 - (Apare unicul număr din revista de "picto-poezie" *75 HP* scrisă de Ilarie Voronca și Stephan Roll. Apare săptămînalul *Punct*, "revistă de artă constructivistă internațională", sub direcția lui Scarlat Callimachi și avîndu-l redactor pe Roll).

1925 - (Apare lunarul *Integral*, "revistă de sinteză modernă, organ al mișcării moderniste din țara noastră și străinătate". Redacția: F. Brunea, Ion Călugăru, M. H. Maxy, Ilarie Voronca).

1926 - Gellu Naum intră la liceul Dimitrie Cantemir, în timpul căruia își va descoperi pasiunea pentru jocul de oină și de rugby.

1928 - (Sasa Pană își lansează celebrul apel: "Cetitor, deparazitează-ți creierul" în lunarul avangardist *unu*. Apare revista *Urmuz* scoasă de Geo Bogza).

1930 - Editura *unu*, nou-înființată, e la cîteva pași de casa lui Gellu Naum. (Apare revista de "artă modernă" *Alge*. Colaborează aici Gherasim Luca, Paul Păun, Fredy Goldstein - în vîrstă de 6 ani - Mattis Teutsch.)

1931 - Gellu Naum publică, în urma unui pariu cu colegii, două poezii semnate Ion Pavel în *Cuvîntul liber*.

1933 - Începe studiile universitare, la Facultatea de Litere și Filozofie, secția filozofie.

1935 - aprilie, Gellu Naum îl întîlnește pe Victor Brauner, prieten și "guru".

(Avangardiștii: Stephan Roll, Geo Bogza, Gherasim Luca, Paul Păun, Perahim, Brauner semnează în diferite reviste efemere. Pentru una dintre ele Perahim, Luca și Păun ajung în fața justiției.)

Gellu Naum se căsătorește cu o colegă, Mariana, care însă nu este femeia "predestinată".

1936 - Gellu Naum debutează cu *Drumețul incendiar*, poeme, cu 3 desene de Victor Brauner.

1937 - *Libertatea de a dormi pe o frunte*, poeme, cu un desen de Victor Brauner.

1938 - Pleacă la Paris, unde se va întîlni cu Victor Brauner. La 27 august acesta își va pierde un ochi, după ce, în tablourile lui revenea, obsedant, ochiul de sticlă.

1939 - Izbușnește al doilea război mondial. Gellu Naum se află la Paris, Mariana se întoarce la București.

1940 - Împreună cu Gherasim Luca, Gellu Naum pleacă în Italia, apoi revin la București. La graniță Luca este arestat, ca evreu, apoi eliberat. Gellu Naum e mobilizat.

Apare volumul de poeme *Vasco da Gama*, în "Colecția suprarealistă", cu desene de Jacques Hérold.

1941 - constituirea grupului suprarealist: Gellu Naum, Paul Păun, Trost, Gherasim Luca, Virgil Teodorescu.

1943 - Gellu Naum o întîlnește pe Ligia Alexandrescu, o tînără de 20 de ani.

1944 - Apare, tot în "Colecția suprarealistă", *Culoarul somnului*, cu un portret de Victor Brauner.

1945 - *Medium*, proză, "Colecția suprarealistă".

Critica mizeriei, manifest (15 pagini), în colaborare cu Paul Păun și Virgil Teodorescu, "Colecția suprarealistă".

Teribilul interzis, proză, frontispiciu de Paul Păun, "Colecția suprarealistă": "Poezia adîncește rănile pe care le face rațiunea. Acesta este poate singurul lucru care-i justifică existența" - se afirmă aici.

1946 - *Spectrul longevității - 122 de cadavre*, în colaborare cu Virgil Teodorescu, "Colecția suprarealistă".

Castelul orbilor, proză, "Colecția suprarealistă".

Gellu Naum e numit profesor de filozofie la Poarta Albă, apoi e chemat asistent la catedra de pedagogie a Institutului Agronomic din București.

1947 - semnează, alături de alți membri ai grupului suprarealist, trei manifeste literare.

1952 - Refuză să continue ascensiunea ierarhică universitară pentru a fi liber: liber să scrie. Dar e nevoit să se epuizeze în munca de traducător, începută cu Diderot în 1953 și continuată fără răgaz pînă în 1962. Între cele aproape 100 de titluri se află opere de Stendhal, Hugo, Dumas, Jules Verne, Pierre Benoit, Nerval, Gracq, Prévert și René Char. Între timp, poetul fuma pipă și asculta, la magnetofonul său cehesc, Louis Armstrong.

După ce publică în cumplitul "obsedant deceniu" numai literatură "pentru copii" (dar se pot numi oare astfel cărțile cu Apolodor - "Mi-e dor, mi-e dor/De frații mei din Labrador..."), Gellu Naum, care trăiește de obicei retras la Comana, spațiu aproape mitic, își face simțită opțiunea de viață - poezia - prin cărțile publicate: *Poemele tînereții noastre* (ilustrații de Jules Perahim, Ed. Tineretului, 1960), *Soarele calm* (Poeme, Ed. pentru Literatură, 1961), *Athanos* (Poeme, Ed. pentru Literatură, 1968), *Poetizați, Poetizați...* (Proză și fragmente diverse, Ed. Eminescu, 1970), *Poeme alese* (Albatros, 1970), *Copacul-animal*, (Poeme, Ed. Eminescu, 1971), *Tatăl meu obosit* (Pohem, C.R., 1972), *Poeme alese* (C.R., 1974), *Descrierea turmului* (Poeme, Ed. Albatros, Litera, 1975), *Insula. Ceasornicaria Taus. Poate Eleonora...* (Teatru, C.R., 1979), *Partea cealaltă* (Poeme, C.R., 1980), *Zenobia* (Proză, C.R., 1985), *Malul albastru* (Poeme, C.R., 1990), *Fața și suprafața* (Poeme, Litera, 1994). Volumele i-au fost traduse în franceză, germană, engleză, maghiară, sîrbă. În 1994, la editura L'Harmattan, Paris, a apărut volumul *Gellu Naum. Poète roumain prisonnier au château des aveugles*, dedicat de universitarul francez Rémy Laville poetului român.

N.B. A nu se uita prietenii, pipa și pisica. (Ioana Părvulescu)

O pseudoistorie a României

UNA DIN stupiditățile postdecebriste este, negreșit, situația că economia de piață a început în spațiul culturii. Așa s-a întâmplat cu apariția, în cascadă aiuritoare, a aproape două mii de edituri. Unele, puține, care au izbutit să angajeze personal redacțional competent, au izbândit frumos. Dar altele, înspăimântătoare ca număr, sînt diletante dincolo de marginele îngăduite. Astfel piața cărții a fost invadată de maculatură, tradusă de amatori speculativi, de cărți literare, "științifice" și de sinteze de tot năstrușnice. Cartea de istoriografie politică nu a fost, nici ea, scutită de astfel de improvizații cu pretenție nevoie mare. Îmi propun să mă opresc, azi, la un astfel de caz care mi se pare cu totul semnificativ.

Editura "Niculescu", a publicat recent o carte intitulată, pur și simplu, *Istoria României*. A apărut în două volume și e recomandată (pe copertă!) elevilor care se prepară pentru bacalaureat și concursuri de admitere, elevilor în genere, studenților, profesorilor. Ce mai, întregului tineret studios și profesorilor săi. Cartea are și un subtitlu, "compendiu de curente și personalități politice". Așadar, o istorie a României în curente și personalități. Ideea mi se pare năstrușnică pentru că istoria patriei nu se limitează la perioada ei modernă și contemporană. Apoi, e evident că editura și autorul au ales, pentru înșelarea publicului, un titlu comercial, să vîndă cartea, fără, de fapt, aproape nici o acoperire cu substanța cărții. Autorul e dl. Marin Nedelea, fost cercetător la Institutul de Istorie a partidului, și care s-a specializat în confecționarea, după decembrie 1989, a unor cărți de acest fel. (E de observat că și valorifică investigațiile socotite științifice din acea perioadă). Un singur titlu notabil merită a fi amintit: *Aspecte ale vieții politice din România*, apărută în 1987 la Ed. Științifică și Enciclopedică. E, de fapt, singura sa carte publicată pînă în 1990. Din 1990 încoace a prins aripi și tot publică volume avînd aceeași fizionomie ciudată: portrete de personalități politice alcătuite fără rigoare și, de aceea, neconcludente. Pe lângă aceasta pe care o comentez azi, i-au mai apărut două: *Prim-miniștrii României Mari și Prim-miniștrii României 1862-1918*. Pe cea de a doua am comentat-o în revista noastră, arătînd că acelor portrete le lipsea diferența specifică. Se vorbea, în ele, de biografia și concepția acelor personalități, fără a se analiza deloc tocmai activitatea lor de premieri ai țării. Altfel spus, și acolo ne aflăm în divorț dintre titlu și substanța cărții.

Mania "portretistică" a autorului capătă forme alarmante în această *Istorie a României*. (Cum de nu i-a tremurat mîna scriind acest titlu fraudulos?) Mai înfîșă notez calitatea execrabilă a acestor (cum să le spun?) medalioane, scrise otova, neglijent și în cel mai trivial limbaj de lemn, cu poncife și, adeseori, inexactități. Apoi intervine, greu ca o lespede, arbitrarul alegerii personalităților care au ilustrat un curent politic și

criteriul distribuirii lor. Dar să prezint, pe scurt, această carte care nu e ceea ce se recomandă. (Cuvîntul înainte al autorului debutează cu precizarea: "Cartea de față este o istorie a gîndirii politice românești din intervalul 1848-1940, prima elaborare științifică de sinteză într-un domeniu în care istoria și știința politică se interpenetrează"). Această însășare, în două volume, a cărții în care politologia s-ar înfîlci cu istoriografia, are următoarele capitole: pașoptismul, conservatorismul, liberalismul, (în vol. I) și socialismul, naționalismul, național-tărănismul, extremismul de dreapta (în al doilea volum). Nimic de zis, curente politice sînt mai toate. Chestiunea e cine și cum le proiectează. Altfel zicînd, cine sînt aleșii și, mai ales, cum e analizată concepția lor. Cîteva observații de sumar. La pașoptiști sînt portretizați Bălcescu, Bănuțiu, Barițiu, Ștefan și Al. Golescu și D. Brătianu. De ce lipsesc, de aici, Ion Ghica sau Golescu-Negru (Arăpila) e greu de priceput. Alți pașoptiști (I.C. Brătianu, Kogălniceanu, Rosetti) sînt virajați la curentul liberalist, împreună cu P.S. Aurelian, D.A. Sturdza, Șt. Zeletin, P.P. Negulescu, D. Drăghicescu, M. Djuvara, Ionel Brătianu, I.G. Duca, Gh. Tătaru. Plasarea lui Zeletin și P.P. Negulescu la curentul liberal e o altă năzbîtie. Ca apartenență politică ei au fost membri ai Partidului Poporului. Motivația includerii aici a lui Zeletin e pledoaria sa pentru neoliberalism (o carte a sa din 1927 avea chiar acest titlu). Dar neoliberalist a fost și M. Manoilescu în acei ani și, totuși, e "portretizat" în vol. II la capitolul Extremismul de dreapta (unde îi și este locul). Deci criteriile sînt atît de laxe încît se învecinează cu arbitrarul. La capitolul Socialismul îl aflăm pe I.C. Frimu, un modest muncitor, fără suprafață politică, și pe gazetarul Ion Clopoșel. Dar lipsesc Ion Nădejde (șeful recunoscut al mișcării politice și culturale socialiste pînă în 1899) și Șerban Voinea, un teoretician socialist de primă mînă după primul război mondial. Goga e încadrat la capitolul Naționalismul, împreună cu Eminescu, A.C. Popovici, V. Goldiș și Iorga. De ce nu la capitolul Extremismul de dreapta, unde îi este locul? Și, apoi, ce caută Goldiș la capitolul Naționalismul? Numai pentru că, după Marea Unire, a părăsit PNT și a trecut în Partidul Poporului? E, aici, o bijbîială evidentă și o acuzată lipsă de criterii de încadrare. Apoi ce caută Dimitrie Gusti la capitolul Național-tărănismul? Numai pentru că a fost, ca trimis al regelui Carol al II-lea, ministru în trei cabinete PNT? Dar a reprezentat el, politic sau ideologic, curentul național-tărănesc? De fapt, nu aici îi era locul (ci la orientarea ideologică conservatoare) nici lui Rădulescu-Motru. Dar măcar filosoful a fost, în 1935-1936, președintele Centrului de studii al PNT, a participat la elaborarea tezelor doctrinare ale statului țărănesc (fără nici un aport sesizabil), scriind și o carte, în 1936, *Românismul, catehismul unei noi spiritualități*, rău atacată de extrema

dreaptă. Nici o legătură cu național-tărănismul n-a avut nici G.G. Mironescu, fost și rămas în convingeri takist chiar dacă a prezidat două efemere guverne PNT. De altfel, foștii țărăniști (în frunte cu Stere) îl considerau pe Mironescu un intrus, cum a și fost, fără aderențe ideologice cu partidul (PNT) în care a intrat prin accidentul fuziunii, în 1924, a resturilor takiste cu Partidul Național condus de Iuliu Maniu. În sfîrșit, n-are ce căuta C. Argetoianu la capitolul Conservatorismul, numai pentru cei 5 (cinci) ani cît a fost înainte și în timpul războiului, în Partidul Conservator, înfîi ca filipescan apoi ca takist. Cu excepția acestui "cincinal" conservator, de la începutul activității sale politice, Argetoianu (cînic cum îi era felul), a fost, rînd pe rînd, averescan, liberal, iorghist, apoi șef al unei minuscule grupări politice, dar făcînd și desfăcînd multe, devenind, se știa, agreatul regelui Carol al II-lea, ceea ce i-a adus și președinția (25 septembrie-23 noiembrie 1939) unui efemer guvern pe vremea dictaturii regale.

Să notez apoi, cîteva - numai - observații pe marginea unor medalioane. Motivele demisiei lui Maiorescu din fruntea guvernului conservator 3/16 ianuarie 1914 nu sînt cele preluate de la C. Argetoianu. De fapt, se împlinise perioada de patru ani a guvernării conservatoare și regele Carol I îi promisese lui Ion I.C. Brătianu că-i va reveni succesiunea. Apoi Maiorescu voia, mai de mult, să se elibereze din această înaltă demnitate pentru că soția îi era grav bolnavă de cancer și trebuia să o trateze în străinătate. A plecat imediat la sanatoriul din Heidelberg, de unde revine după moartea soției, la 9/22 octombrie 1914. De ar fi citit jurnalul inedit al lui Maiorescu, sau măcar cartea mea *Viața lui Titu Maiorescu*, autorul s-ar fi pus la adăpost de o apreciere eronată și defavorabilă marelui om politic. La medalionul Kogălniceanu nu aflăm nimic despre motivele ostracizării sale din Partidul Liberal (ultima demnitate ministerială a fost în iulie 1879-aprilie 1881, ca ministru de Interne) și pînă în martie 1888, cînd se încheie guvernarea I.C. Brătianu n-a mai fost agreat ca ministru. Ruptura a fost sesizabilă. Nu se spune nimic despre deosebirea doctrinară dintre pașoptiștii munteni, radicali, (cei ce vor întemeia, în 1875, Partidul Liberal) și Kogălniceanu, adeptul "evoluției graduale". Deosebirea era foarte importantă, încît, apoi, de la 1900 și, mai ales, între războaie cei ce s-au ridicat împotriva "înstrăinaților" pașoptiști îl acceptau numai pe Kogălniceanu ca unul ce apărase tradiția. La medalionul despre C.A. Rosetti nu se pomenește mai nimic despre radicalismul său constant, spre deosebire de I.C. Brătianu care devenise pragmatic și renunțase la radicalismul de odinioară. Ostilitățile grupării rosettiste cu aceea brătienistă cu ocazia revizuirii Constituției din 1884 (transformarea celor patru colegii electorale în trei) au fost notorii în epocă și Rosetti îl acuza pe fostul său prieten că a trădat idealurile liberaliste. Rosetti a părăsit practic Partidul Liberal, ziarul *Românul* nu mai era al par-

Marin Nedelea, *Istoria României. Compendiu de curente și personalități*, două volume, Editura Niculescu, 1995

tidului ci al său personal, a polemizat, în parlament și în ziar, cu Brătianu, murind supărat și neconsolat în 1885. Nu reiese deloc în medalionul despre D.A. Sturdza că acesta a fost un liberal moderat, frunța al aripilor ruginite, boierești din PNL, drept care "oculta" i-a pregătit debarcarea în 1908 din șefia partidului și a guvernului în favoarea lui Ionel Brătianu, conducătorul tinerimii liberale radicale care dorea reformarea structurilor organismului românesc, prin înfăptuirea celor două mari reforme (agrare și electorală). Și nu aflăm, aici, nimic despre duritatea luptei pentru debarcarea lui D.A. Sturdza, de o efectivă ferocitate. Autorul realizează performanța de neînviat de a se referi la naționalismul lui Eminescu fără a-și documenta - prin citate și aprecieri analitice - această dimensiune a concepției socio-politice a marelui poet. În medalionul despre Stere se spune că acesta "în 1918 a creat, împreună cu alți intelectuali de stînga Partidul Tărănesc". E, aici, o dublă sau o triplă eroare. Cînd s-a constituit, în decembrie 1918, Partidul Tărănesc, Stere era încarcerat la Văcărești. Apoi a plecat în Elveția, de unde s-a înapoiat în iunie 1921. A acceptat să candideze, în februarie 1921, ca deputat de Soroca pe listele Partidului Tărănesc din Basarabia și gruparea dr. N. Lupu din vechiul regat intră în Partidul Tărănesc condus de Ion Mihalache, fortificînd această grupare politică. Cum, deci, a fost Stere cofondator, în decembrie 1918, al Partidului Tărănesc? Condeul dlui Marin Nedelea aleargă prea iute pe hîrtie, sfîdînd datele reale ale chestiunii. În medalionul despre Mihai Ralea se spune că acesta a părăsit PNT în 1937, pentru a se alătura carismului. În realitate, acest abandon s-a petrecut la 30 martie 1938, Ralea devenind ministru deși cu o zi înainte mai era directorul ziarului *Dreptatea*. Și nimic, în acest firav medalion, despre contribuția esențială a lui Ralea la elaborarea, în 1935, a doctrinei statului țărănesc. Dar să mă opresc pentru că erorile sînt prea abundente în această carte pentru a le putea pomeni pe toate.

Nu e deloc exclus ca aceste portrete (robot?) să fi trecut, unele dintre ele, dintr-o carte în alta. Oricum, această carte nu este o *Istorie a României*.

(Urmare din pag. 5)

RELECTURA biruie în acest fel postcenzura. Avem aici un model interesant de *recitare ridicată la putere*. Lecturile trimit direct sau indirect la noi lecturi, sînt inhibate sau impulsionate de citirea altor cărți. La o privire mai atentă, destinul receptării lui *Zacharias Lichter* este un șir - infinit potențial - de căderi din carte în carte: Matei Călinescu recitește *Zacharias Lichter* prin N. Steinhardt, care la rîndul său citește pe același Lichter prin vizorul lui Zinoviev ș.a.m.d. În alt loc, autorul se dispensează de detalii, trimișînd la cele scrise de el însuși despre carte, în volumul său de *Amintiri*: "ZL are, anecdotic vorbind, rădăcini autobiografice (asupra cărora nu revin în această prefață: pentru lămurirea lor, cei interesați se vor duce la paginile despre perioada 1968-1971 din *Amintiri în dialog*)". Și așa mai departe. Cartea aceasta ni se înfățișează, de la bun început... gata citită. Tot ce ne rămîne de făcut e să o recitim.

În circumstanțele date, cea de-a treia ediție a lui *Zacharias Lichter* stă sub semnul unui *pari ludic*, pe care Matei Călinescu îl propune în mod explicit cititorului. Eliberată de orice presiuni conjuncturale, recitarea cărții în context contemporan permite jocul nestrunit al variantelor paradoxale și al răsturnărilor de cauzalitate, în care se antre-

Relectura și postcenzura

nează reciproc, de cînd e lumea, ficțiunea și realitatea.

Așa cum s-a înfăptuit adesea în destinul sinuos al literaturilor (ca să amintim aici doar cazul Werther), personajul *Zacharias Lichter* este un gen proxim, o paradigmă, pe care literatura o dăruiește vieții, nu invers. Putem, deci, să vorbim de un *stil lichterian* - un ductus, o dicție, și chiar un anume tuseu creator (ZL este autor de poeme). El își transcende substanța literară, repercutîndu-se borgesian asupra autorului ei. Cutare text cu dedesubturi politice, publicat de Matei Călinescu în *Almanahul Uniunii Scriitorilor*, este recunoscut ulterior drept *atribuție lichteriană* și drept capitol virtual, de inclus *post facto* în carte. O carte deschisă, aflată într-un continuu proces de desfășurare, ca viața: în ea, personaj și autor suferă un proces de contaminare reciprocă. Jocul lecturilor concurente întreține ambiguitatea personajului - cea anecdotică, cea simbolică, cea livrescă. Și, în primul rînd, jocul calculat al relației dintre personaj și cel pe care Matei Călinescu îl numește echivoc *Biografal* (spre a se înscrie pe sine în propriul său scenariu fictiv). Cărticica lui Matei Călinescu mizează pe un joc subtil de oglindă: cel dintre

închipuirea realității și realitatea închipuirii. El îl neliniștește pe *Zacharias Lichter*: "Imaginația în sine, desprinsă din strînsăoarea responsabilității - explică el - este lipsită de măsură și de orice criteriu, plină doar de nemăsuratul ei orgoliu de a putea plămăsi orice."

Ființă și ne-ființă, părere și argintire, dorință și vis, hagiografie și minciună, destinul de cuvinte al lui Lichter stă, după cum se vede, sub semnul unui *hybris*. Matei Călinescu îl asumă decis, propunînd un joc pe cît de periculos, tot pe atît de tentant. Cititorul are libertatea să-l accepte sau nu. În final, cartea previne, cu ipocizie, asupra riscului ascuns de regula jocului: "Biografalul lui Lichter se întreba dacă n-ar trebui să dea foc manuscrisului. Ca și cînd i-ar fi ghicit gîndul, Lichter îi spuse cu un glas parcă îndepărtat: «O dată ce lucrurile au ajuns pînă aici, nu mai e nimic de făcut: cartea ta va exista, chiar dacă nimeni n-o va citi, chiar dacă o arzi: păcatul tău a fost acela de a o scrie, păcatul meu acela de a țî-o inspira - și astfel de păcate nu se pot șterge. Ele se pot doar recunoaște cu durere și spaimă. Și această recunoaștere va începe doar în clipa în care eu voi deveni tu și tu vei deveni eu; în clipa cînd eu mă voi apuca să-ți compun biografia.»"

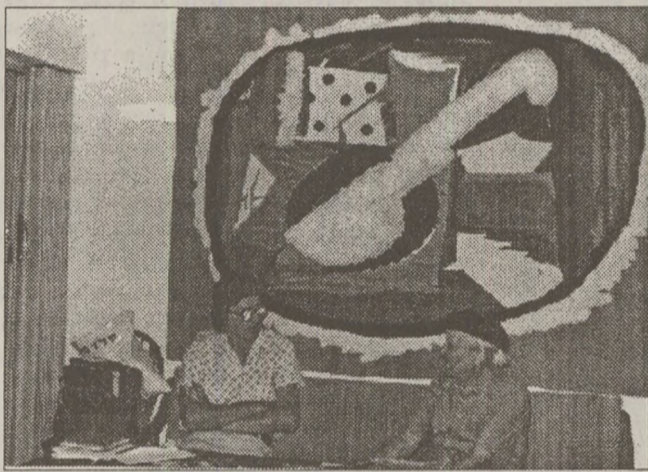
Un avertisment al cărui efect răsturnat e cea mai tentantă invitație la... relectură.

Centenar MARCEL IANCU

DACĂ AR FI TRĂIT - ceea ce nu pare de domeniul inimaginabilului, având în vedere vitalitatea manifestată pînă către sfîrșit - Marcel Iancu împlinea, la 24 mai, suta de ani. Trăda abundente resurse de energie în tot ce își propunea să întreprindă, încă de la debut. Nu-i de ici de colo să ai 17-18 ani și cutezanța de a te prezenta printre competitorii celor mai selecte expoziții, direct la Salonul Oficial, să capeți spațiu pe simeze în preajma maștrilor reputați, alături de însuși mentorul celor dintîi pași, Iosif Iser.

Cît și ce a învățat Iancu de la Iser ține, primordial, de vigoarea desenului. Într-un fel, *vigoarea* reprezenta însușirea comună de intuit imediat după înfățișarea fizică: statură zdravene, atletice, gata să se înhame la eforturi de atelier cu nemiluita, capabile a ține la tăvăleală. Oho, și ce mai disponibilități trădau pînzele lui Iser, populate de odalisce numai nuri și promisiuni, cu marfele voluptoase în care azurul lasciv ondulat cheamă săgețile soarelui, ca să culmineze în banchetele sardanapalice ale privirilor hula-pavului pictor, de cum le fu dat răsfațul de a se îmbuiba, la Toledo, la Alhambra, cu lumina peisajului iberic îndumnezeit prin păcate, vorba lui Barrés. Ca și pictura sa, omul răspîndea un farmec irezistibil, captiva și, cel puțin la Paris, unde și-a petrecut mare parte din tinerețe, ajunsese persoană cu multă trecere, probă expozițiile în lanț, cu vânzări magnifice. Era înaintea primului război mondial, cînd impresiuni predaseră garda iar geometrii exasperate anunțau competiția continentală între expresionism, cubism, constructivism, futurism, suprematism, intrate tumultuos în scenă. Nu s-ar zice că artistului român îi păsa prea tare de fanaticele dispute. Și, pe urmă, departajarea pripită risca destul arbitrar. Unde să-l așeze pe Cézanne? Pînă la o clarificare niciodată căutată cu tot dinadinsul, se mulțumi cu prietenia lui Derain, pe care îl va convinge să accepte, în 1909, participarea în comun la o expoziție în centrul Bucureștilor. Destui parizieni situau cu aproximație capitala micului stat român în zona balcanică - și, sigur, habar nu aveau că aici, în limba locului, se răspîndea concomitent Manifestul lansat de Marinetti pe întîia pagină din *Le Figaro*, - dar în opinia bucureștenilor solul artei moderne pariziene stîrni ecouri peste închipurile creatorului în cauză; pe semne că el nici nu va fi fost informat cîți ani, după aceea, copii fotografice ale lucrărilor expuse trecător au împodobit paginile unor ziare de largă audiență. Astfel era *Seara*, subvenționată de un generos colecționar de artă (Alex. Bogdan-Pitești), unde verdictul plastic purta girul poetului de mare viitor Tudor Arghezi, admirator necondiționat, de pe atunci, al lui Brâncuși. Una dintre reproduceri după Derain revenea mai des, pe semne fiindcă plăceau trupurile svelte, alungite, diafanele nuduri feminine aduse laolaltă de ceremonia scaldatului. Întîmplare sau nu, fapt este că în primăvara lui 1914, tînărul Marcel Iancu (pe punctul de a absolvi liceul) iscălește grațioase vignete în *Seara* (ocasionale comentarii plastice la versurile prietenului Ion Vinea), în trăsăturile cărora se disting vizibile corespondențe/reminiscente din tablourile francezului poposite la București prin grija lui Iser. Văzuse discipolul acestuia originalele trimise de Derain? Greu de răspuns. Însă, e certă orientarea timpurie a curiozității sale, a gustului, implicit, către zonele marcate de un duh al înnoirilor. În efemera revistă *Simbolul* (scoasă împreună cu Vinea și Tzara, la 1912), era consemnată prompt, printre noutățile de librărie, sinteza despre *Cubism* a lui Metzinger și Gleizes. Un an mai tîrziu apăreau *Alcoolurile* lui Apollinaire și

Flacăra bucureșteană (avîndu-l pe Vinea între colaboratori) se grăbea să atragă luarea-aminte printr-un întreg foileton. Puternica impresie produsă de lectură - în prelungirea contactului fragmentar cu Jarry - echivalează cu o radicală seducție, determină despărțirea de repere anterioare din repertoriul simbolist (Laforgue, Maeterlinck, Verhaeren) constituie evenimentul crucial, cum rezultă din insistentele mărturii ale lui Tristan Tzara (vezi convorbirile tîrzii cu Olivier Todd, Paul Chavasse și mai ales Francis Crémieux, chiar în pragul morții, dec. 1963 - *Oeuvres complètes*, tome 5, Flammarion, 1982). Poate din *L'Illustration*, devorată la București ori din reproduceri colportate de Iser, devreme de tot Marcel Iancu își îndrepta, preferențial, atenția către Cézanne, Van Gogh, Manet, Pissarro, Renoir, încît, la prima ocazie, alerga să-i contemple în expoziția anuală de la Köln, în drumul ce-l ducea spre Zürich,

Dialog Marcel Iancu-Geo Șerban sub o tapiserie după lucrarea *Compoziție cu mandolină* (30 iunie 1980)

la puțin timp după luarea bacalaureatului (cf. scrisoarea inedită către Vinea, citată în articolul "Vase comunicante", *Contrapunct*, 21 mai 1993). Asupra raporturilor cu Renoir ar merita, cîndva, un popas anume. Compoziția primei picturi făcute publice de M. Iancu (*Flacăra*, martie 1912), *La pian*, trimite la un subiect tratat de maestrul francez în mai multe rînduri (cf. François Daulte *A. Renoir - Catalogue raisonné*, Lausanne, 1971, - unde se înregistrează și portretul româncei Iscovescu, din 1877, lucrare ajunsă la muzeul D'Ordmgaard din Copenhaga). Încă mai demne de analiză par posibilele afinități între scena de chermeză populară "Le Moulin de la Galette" (1876) și celebrul *Bal la Zürich*, prin care Iancu avea să eternizeze latura carnavalescă a răzmeriței dadaiste.

Așa dar, Iancu secondat îndată de Tzara descindeau la Zürich cîtuși de puțin "inocenți". Bagajului lor spiritual, actul sincronizat cu tentative europene de inovație în cîmpul artelor, trebuie adăugat un factor original în măsură să ateste, în ambianța doar aparent imobilizată de orientalism și desuetudine pitoresc-provincială, tradiționale pe malurile Dîmboviței, antene ale sensibilității și capacități ale intelectului apte oricînd să intre în dialog, reciproc edificator, cu restul lumii. Deși netipărite, circulau și găseau vie audiență în mediile culturale ale societății bucureștene scurtele proze "bizare" ale personajului ce avea să dobîndească postum recunoaștere absolută de înaintemergător, ciudatul și năstrușnicul Urmuz. De la acest imprezibil precursor, tinerilor li se transmitea, oarecum odată cu aerul respirat, provocarea împotriva viziunii comune asupra unor realități mascate de iluzii, grevate de masca minciunilor patriotarde. Ei veneau "de acasă", dacă nu cu lecția integral asimilată, inițiați în arta de a recurge la deformări grotești spre a denunța mecanismele absurde din alcătuirea existenței și a epura raporturile omești de iluzionismul idilic, datorat rutinei confortabile. Astfel se explică de ce

Iancu și Tzara s-au simțit în "Cabaret Voltaire" perfect familiarizați, devenind repede protagoniști "marei aventuri" extravagant botezată *Dada*, într-o devălmașie cosmopolită cu reverberații imediate sau mai tîrzii pe întreg mapamondul, sub semnul demolării tiparelor osificate în toate domeniile creației (poezie, pictură, muzică, dans, spectacol, film). Actul în sine al botezării "aventurii" a rămas învăluit în legendă, fără a se mai putea stabili cît a fost fantezie, cît hazard; e de meditat, totuși, asupra împrejurării că teribila izbucnire contestatară și-a găsit emblema în repetarea particulei afirmative *da - da*, a cărei folosință curentă între cei doi protagoniști români va fi procurat martorilor (nemți, franțuși, austrieci) senzația unui cod ocult, incitant prin concizie și mister, tocmai nimerit pentru a deveni blazon.

În ce-l privește personal pe Marcel Iancu, el n-a confundat niciodată contestația cu nihilismul demolator. Iconoclastia lui viza fetișizarea creației încorsetată în canoane academice, epigonismul similar moralei ipocrite. Într-un text retrospectiv, scris la 50 de ani după explozia de la "Cabaret Voltaire", el insistă asupra inaderenței la anume excese de ton cinic, de scandal și sarcasme grosiere, strecurate de la un timp în manifestările Dada. (cf. Willy Verkauf: *Dada, monographie d'un mouvement*, ediția a doua, 1961). După o întîlnire salutară cu opera lui Klee și în urma afinităților conceptuale descoperite cu Hans Arp, Eggeling, Richter, Giacometti, se alătură acestora într-un efort de a da un sens constructiv căutărilor spre o nouă ordine spirituală, marcată de "magia interioară a formelor", de "dinamica expresiei sintactice", apte să redescopere esența nepervertită a ființei, să-i apropie pe oameni și pe artiști să-i ferească de ispitele mercantilismului.

L-am întîlnit tîrziu pe Marcel Iancu, după ce trecuse de 80 de ani și era impresionant fidelitatea lui manifestă față de idealurile forjate în tinerețe și urmate, apoi, în tot ce a realizat, atît în România, pînă în 1941 cînd a fost nevoit să ia drumul exilului, cît și după aceea. Foarte repede după ce revenise acasă, în Bucureștii anilor '20, și s-a alăturat lui Vinea pentru a face din *Contemporanul* spațiul privilegiat al racordării spiritualității românești marilor curente inovatoare europene, paralel cu activitatea prodigioasă de pictor și arhitect, și-a cîștigat recunoașterea de animator. Este concludentă mărturia actriței Dida Solomon-Calimachi: "Prin 1925-26, în fiecare marți, în casa din București, se adunau aceia cari încercau o evadare din formele îmbîcșite ale trecutului... Peste toți și peste toate predomina personalitatea lui Marcel Iancu, arhitectul, pictorul, eseistul, propagandistul fără pereche al cubismului, acelaia cărui, cred, că i se datorește Bucureștii modern..." (interviu în *Clopotul*, Botoșani, II, 27, 1 ian. 1934). Aceeași contribuție fundamentală era subliniată de un alt contemporan, Eugen Relgis (cf. *Cultura*, 3, iulie-august 1938). Se considera chiar, la un moment dat, că acțiunea lui Iancu în sprijinul propagării ideilor noi ar putea dăuna productivității sale artistice. În sensul acesta, cel puțin, formula amicale obiecții Ion Vinea cu ocazia ultimei expoziții din 1939, după care legile rasiale aveau să-l excludă pe artist din viața publică. Latura aceasta de propagator de idei este prea puțin cunoscută, n-a fost explorată niciodată, de aceea am crezut nimerit să folosim prilejul aniversar spre a oferi cititorilor un mic florilegiu, extrase din presa epocii.

Geo Șerban

PĂCATELE LIMBII

de Rodica Zafiu

„A inscripționa”

LINGVIȘTII noștri au scris despre mai multă vreme despre productivitatea sufixului neologic *-iona* în limba română contemporană. În volumul al III-lea al tratatului *Formarea cuvintelor în limba română* (1989) consacrat *Derivării verbale*, Laura Vasiliu rezumă discuțiile anterioare (I. Iordan, Al. Graur, Th. Hristea, V. Guțu Romalo), inventariază și interpretează materialul disponibil. E vorba de un sufix cult (detășat din împrumuturi neologice), chiar tehnic, care are funcția de a forma verbe din substantive. Cercetările asupra sufixului *-iona* au relevat câteva din avantajele și dezavantajele folosirii sale. Răspîndirea îi este favorizată de tendința de regularizare și motivare a sistemului derivativ: față de a *conchide*, a *concluziona* (care pare a fi cîștigat lupta cu lingviștii) intră mai ușor într-o serie și trimite mai explicit la *concluzie*. Alte verbe derivate, s-a arătat, au avantajul economiei, substituind locuțiuni. Trecînd peste faptul că unele din noile derivate în *-iona* sînt simple dublări inutile ale unor verbe deja existente, reproșurile cele mai întemeiate privesc conotațiile stilistice și amplificarea inutilă a corpului fonetic. Derivatele de tipul a *confuziona*, a *obiecționa*, a *exceptiona* etc. sînt greoaie, rebarbativ, marcate de tehnicism și prețiozitate.

Unul din derivatele seriei în *-iona* aflat astăzi în plină ascensiune este verbul a *inscripționa*, creație pe teren autohton din substantivul *inscripție*. Înregistrat prima dată de Florica Dimitrescu în *Dicționarul de cuvinte recente* (DCR, 1982), în forma substantivată a infinitivului lung, pe baza unui citat din 1973 - în descrierea unei „folii termocontractibile” care permite „inscripționarea prețului”, - verbul a apărut probabil ca termen tehnic (sau administrativ). Astăzi el pare să-și fi extins folosirea, pînă la a deveni un sinonim relativ specializat și evident pretențios al verbului a *scrie*. Publiciștii par să-l prefere uneori pentru aerul de profunzime științifică pe care îl aduce: „cea de-a doua agendă avea pagini albe, iar cercetările ulterioare au demonstrat că nu fuseseră inscripționate prin tehnici speciale”. (RL 22.06.1995, 1) În alte cazuri, verbul pur și simplu contrastează prin prețiozitate cu contextul unei relatări normale, ca în enunțul: „două cruci de lemn, pe care sunt inscripționate numele...” (RL 8.07.1995, 9). Chiar diferențele semantice și de construcție între cele două exemple („a inscripționa pagini” - față de „a inscripționa nume”), anunță, din păcate, tendința de răspîndire a termenului, intenția vorbitorilor de a-l folosi ca ornament și de a-l face să se adapteze oricărui context.

Laudă măgarului

MĂGARUL nu este un cal degenerat; ...sîngele său e pur, și cu toate că noblețea o are mai puțin ilustră, ea-i tot atît de bună, de veche, precum a calului; atunci, de ce atîta dispreț față de acest animal așa de cumsecade, și de răbdător, și sobru și util? Oamenii să ajungă, oare, a disprețui, pînă și la animale, tocmai pe cei ce îi slujesc mult prea bine și mai pe nimic? Calului i se dă educație; e îngrijit, instruit, pus să exerseze; în vreme ce măgarul, lăsat de mîna grosolăniei celui din rîndă, sau de seama răutății copiilor, departe de tot de a dobîndi vre-o educație, rămîne lipsit de orîșice atenție; și de nu ar avea în el acea comoară de bune însușiri, le-ar pierde într-adevăr cu desăvîrșire prin felul cum e tratat: el e jucăria, țința, ciuca bățăilor suferite din partea bătăranilor ce-l mîna învîrtind ciomagul și care-l croiesc, îl împovărează peste puteri... Nu se bagă deloc de seamă că măgarul ar fi, prin el însuși, și pentru noi, cel dintîi, cel mai frumos, cel mai bine făcut, cel mai distins animal, dacă pe lume nu ar fi calul; măgarul e al doilea, în loc de a fi primul, și numai datorită acestui lucru, el pare o nulitate: ceea ce îl înjosește, este comparația: e privit, judecat, nu în el însuși, ci în legătură cu calul; uiti că e măgar, că are toate calitățile firii sale, toate darurile convenite speciei sale, și nu te gîndești decît la figura și însușirile calului, care lui îi lipsesc, și pe care nici nu le poate avea.

El e din fire atît de umil, de răbdător, de liniștit, pe cît este calul de mîndru, focos și năvalnic; măgarul suferă întruna, și poate că și cu mult curaj, pedepsele, loviturile; e cumpătat, și în ce privește cantitatea hranei și în ce privește calitatea ei; se mulțumește cu buruienile cele mai aspre, cele mai neplăcute, pe care calul și celelalte animale i le lasă, disprețindu-le; e foarte gingaș la adăpat, nu vrea să bea decît din cea mai limpede apă și din rîurile ce-i sînt cunoscute; și bea cu aceeași cumpătare, după cum și mîncă, nu-și înfundă niciodată în apă, de teama pe care i-o produce, se spune, umbra urechilor sale...

În prima tinerețe, el este vesel, și chiar drăguț; are o sprinteneală și o drăgălășenie a lui; curînd însă le pierde, fie din pricina vîrstei, fie din pricina bățăilor; și devine lent, nesupus și îndărătnic... Se leagă de stăpînul său, deși de obicei este maltratat; îl simte de departe, deosebindu-l de ceilalți oameni; ...dacă îl împovărezi peste puteri, te face să pricepi acest lucru lăsîndu-și capul în jos și pleoștindu-și urechile; dacă îl chinuiești prea de tot, își cascade botul rînjind, dezvelindu-și-l într-un mod foarte neplăcut, ceea ce îi dă un aer batjocoritor, parcă-n derîdere... (un protest al lui ridicol, grotesc n.n.).

*
* *

ASTFEL ÎNCÎT, cetățean de treabă fiind, onest, truditor fără a crîni, dacă în mojiția de azi agresivă a străzii, cineva îți zice cu ură *Măgarule!*, salut-l zîmbitor, eventual ridică-ți și pălăria și spune-i politicos mersi, domnule, pentru compliment!...

Buffon, *Texte alese*, ed. Hachette, 1887, Fragmente.

În românește de C.Ț.

Fundamente subrede

NU-MI AMINTESC ca, în vremea din istoriile literaturii române vechi apărute la noi, să se fi pus, cu seriozitate și consecvență, problema circulației textelor sau, mai limpede spus, a audienței lor reale. Pînă și autorii încă în viață, care sînt la curent cu progresele socio-criticilor și cu modificările radicale de optică aduse de estetica receptării nu par să fi avut vreodată în vedere publicul, raportul lui, în timp, cu cărțile, continuitatea fenomenului literar și ceea ce decurge de aici - existența și "funcționarea" tradiției și a conștiinței artistice. Nu numai că nu au ținut seama de acești factori care fac, în fond, posibilă o istorie a literaturii, dar, inspirați de falsul miraculos al lui Călinescu și dominați, subjugăți, parcă, de dorința de normalitate, o normalitate oarbă față de "situația de pe teren", și-au alcătuit tomurile de parcă totul s-ar fi desfășurat la noi firesc, ca în cutare sau cutare cultură occidentală, de parcă ar fi avut de-a face cu un *corpus* evoluînd organic, din sine și pentru sine, cu texte editate, răspîndite, citite la vreme și cît de cît cunoscute de către un segment al societății receptiv la asemenea valori. Dacă cineva ar avea curiozitatea să compună o listă cu textele aparținînd, cu un oarecare coeficient de bunăvoință, domeniului - să zicem așa - beletristic și care, pe deasupra, să fi fost editate nu la un secol sau două distantă, ci chiar în

vremea lor, ar constata, cu stupeoare, că nu prea are cu ce s-o completeze. Destinul celor mai importante două cărți ale primelor trei secole de literatură în limba română este revelator. Isprăvită în 1705, *Istoria ieroglifică* a văzut lumina tiparului în 1883, dar numai edițiile din vremea noastră au un veritabil statut filologic. Încheiată, cum se știe, într-o primă variantă, înainte de 1800, *Tigania-da* va apărea în 1876-77 într-o revistă (*Buciumul român*), pentru ca varianta a doua, cea din 1812, să fie tipărită în volum abia în 1925. Să nu mai spunem cum.

Fenomenul de *disogenezie* din perioada veche nu vor fi probabil niciodată scrutate cu luciditate și bărbăție, căci confirmă incompatibilitatea lor cu ideea de istorie literară și chiar imposibilitatea unei istorii literare: trei secole de apariții întîmplătoare, neorganice, izolate, ignorînd, adesea, orice precedentă, o circulație precară a unor manuscrise incomplete sau viciate, - fiindcă de editare rareori putea fi vorba în condițiile unui monopol bisericesc, - inexistența unui mediu propice reînnoirii, a unui număr rezonabil de știutori de slovă, suficient pentru ca reverberațiile evenimentului extraordinar al nașterii cărților să nu se piardă în neant, ci să închege o tradiție.

Nonagenarul Nicolae Carandino

Aflînd că preferatul meu era Nicolae Carandino, m-a aprobat, explicînd cu amănunțime de ce îmi dă dreptate. Ziarist, polemist, cronicle dramatic, totodată un om de mare cultură, nu numai teatrală, neobedient, neconcesiv, spunîndu-și clar

părerile care puteau să convină sau să nu convină "implicațiilor". Exprimarea chiar dură nu jignea, argumentarea era elegantă, actorul sau regizorul puteau trage învățăminte. Se înțelegea că reprezentarea e perfectibilă, că el, cronicarul, a sesizat neîmplinirile, că el, cronicarul, fără suficiență și aroganță dorește să contribuie la înlăturarea lor. Am continuat să-l urmăresc cu perseverență. Nu știam cum arată. Mi l-a arătat cineva pe stradă. Omul de o înălțime medie, cu o elegantă firească în vestimentație și mers, avea o privire specială, curios-cercetătoare-evaluatoare. Nu te puteai disimula. L-am asemuit atunci, livresc, cu marii prețuitori și cunoscători ai pietrelor prețioase.

Peste ani, după perioada zborului frînt, cînd și-a reluat uneltele, Zaharia Stancu l-a invitat să fie cronicarul dramatic al *Gazetei literare*. Părerile acumulate, stivite de mult, au devenit certitudine. Mărturisirile de azi sînt în "premieră". Da, Domnule Nicolae Carandino, ați fost, sînteți și veți fi, pînă la ultima suflare, un împătimit slujitor și susținător al culturii, al culturii teatrale, al teatrului. Evocînd în volumul *Nopti albe, zile negre* detenția, zilele petrecute în celulă împreună cu Iuliu Maniu, căuțînd să-i aline suferințele dinaintea apropiatului sfîrșit, Nicolae Carandino spune: "Aveam datoria să-l păstrez viu cu riscul propriei mele vieți. Am fost în consecință bufonul acestui rege Lear părăsit și trădat. L-am îngrijit zi și noapte (...) I-am fortificat în primul rînd moralul (...) Era mai ales curios de viața teatrului pe care, deasemenea, nu o cunoștea. I-am dat lecții sumare de teatrologie și, la un moment dat, furat de noua ambianță, mi-a spus: - Cînd vom ieși de aici, să mergem

odată amîndoi într-o lojă, la teatru, să asistăm la un spectacol (...) Să mă lași pe mine să văd ce e bine și ce e rău. Să văd dacă am învățat ceva." Teatrul, spectacolul cu viața-i efemeră, înfățișînd epoci, întîmplări, vieți, a fost în întinericul umilitor, degradant uman al celei un refugiu, un stimulent vital. Cei care vor să-l cunoască pe Nicolae Carandino, nonagenar acum, să se delecteze cu agerimea spiritului său, să se îmbogățească moral și cultural, să-i parcurgă scrierile strînse (nu toate) între coperti: *De la Electra la Dama cu camelii, Actori de ieri și de azi, Radiografii teatrale, Teatrul așa cum l-am văzut, De la o zi la alta, Nopti albe, zile negre*.

Domnule Nicolae Carandino, la împlinirea celor nouăzeci de ani, vă doresc, vă dorim toți cei care vă știm, vă iubim și vă prețuim din redacție, sănătate, mulți ani, dumneavoastră să vedem semnătura dumneavoastră pe noi volume!

Andriana Fianu

ATRASĂ din adolescență de farmecul și misterul Thaliei, mergeam la spectacole, citeam cu asiduitate cronici și comentarii la premierele de pe scenele bucureștene, chiar dacă pe unele nu nădăjduiam să le văd. Mi se întipărise în minte un nume, Nicolae Carandino. Cronicile sale aveau un anumit ton, o anumită ținută. Cînd aveam posibilitatea, căutam să-mi verific impresiile, părerile, vîrsta nu-mi permitea să fiu categorică. Sînd adesea de vorbă cu Maria Filotti despre teatru, despre metamorfoza actorului în personaj, aduceam vorba la un moment dat și despre cronicari, despre gazetăria teatrală, foarte promptă în semnalarea și comentarea fenomenului teatral.

O operație în doi timpi sau stagiunea '94-'95

STAGIUNEA teatrală '94-'95 a demarat; dacă mi se permite această metaforă, cu frîna de mînă trasă. Ne aducem aminte dificultățile din vara anului trecut, create îndeosebi de anumite măsuri ale Ministerului Culturii care păreau să pună capăt excepției românești din istoria teatrelor post-decembrist. Ne aducem aminte destituirile abuzive de directori precum și birocratiile ordonate și hotărîri de guvern menite să reintroducă centralismul și cenzura. Dacă ar fi să o judecăm după prima ei jumătate, stagiunea ne apare marcată de ingerințele oficialității în viața teatrului. Nu există nici o premieră remarcabilă, și iau cuvîntul în sensul propriu: care să poată fi remarcată, înainte de februarie 1995. Din fericire, a doua jumătate a stagiunii a îndepărtat teama că politica culturală a ministerului de resort a reușit să stăpească mișcarea teatrală românească, să-i demoralizeze și să-i blazeze creatorii de spectacole. Cum, necum, teatrul a trecut și această probă neașteptată și nedorită și iată-ne, probabil, în fața unei alte etape de după '89. Fără nici o indulgență, putem număra, în ultimele luni, 7 sau 8 spectacole care au reținut atenția criticii și care vor concura cu siguranță la premiile anuale.

Nu este în intenția acestui articol de recapitulare succintă - să prezinte exhaustiv stagiunea "în doi timpi", cum s-a văzut, încheiată oficial la 15 iulie. Ar fi și greu pentru că, din motive obiective, n-am putut vedea pînă în acest moment absolut toate premierele. Să începem cu puțină geografie. Să urmărim cum este acoperită harta teatrală cu spectacole valoroase. La București, Alexandru Darie, cu deja consolidata lui

echipă, a montat la "Bulandra" "Trei surori" de Cehov, un spectacol foarte interesant. Am conștientizat de curînd și "Pelicanul" de Strindberg în regia Cătălinei Buzoianu la Teatrul Levant din București. Tot în Capitală și tot Cătălina Buzoianu, dar la Teatrul de Comedie, a pus în scenă "Fuga de Bulgakov, o cazie cu care putem considera că acest teatru reintră, după mulți ani, în top. Sărim tocmai la Cluj, la Teatrul maghiar, unde doi mari regizori ne-au propus două spectacole demne de atenție. E vorba de Tompa Gabor și de "Cabala bigoților" și de Victor Ioan Frunză cu "A 12-a noapte". Nu e puțin lucru să poți vedea, pe aceeași scenă, două seri la rînd, spectacole care poartă semnături atît de prestigioase. La Teatrul Tineretului din Piatra Neamț, unde a debutat ca regizor pe cînd era student, revine după aproape două decenii Alexandru Dabija cu un extraordinar spectacol, "Orfanul Zhao" de la cumpăna secolilor 13-14, Ji Junxiang. Moldova, Ardealul și Țara Românească: să sperăm că de la toamnă vom putea vorbi despre reușite și în alte regiuni ale țării. Aceasta nu înseamnă că am epuizat numărul premierelor. Enumerarea noastră s-a limitat la ce ni s-a părut a fi eveniment teatral.

Ar fi în al doilea rînd de notat reparația, după absențe mai lungi sau mai scurte, a unor regizori precum Tompa Gabor și Dan Micu - acesta din urmă cu "Anton Pann" la Teatrul Național din București. O reparație îmbucurătoare este și scenografa Lia Manțoc, revenită exact acum un an în "Sfîrșitul Troiei" pus de Vlad Mugur la Teatrul "Mic". Dintre regizorii importanți și mult premiați în stagiunile trecute au lipsit Silviu Purcărete și Mihai Măniuțiu.

Teatrul Tineretului Piatra Neamț: „Orfanul Zhao” de Ji Junxiang. Regia: Alexandru Dabija. Scenografia: Dragoș Buhagiar și Irina Solomon. Muzica: Mircea Octavian. În prim-plan, regretatul actor Ion Muscă, excepționalul protagonist al spectacolului.

În al treilea rînd, am menționa ca o particularitate a spectacolelor din ultimii ani, reconfirmată și în stagiunea abia încheiată, ponderea muzicii originale. Numele de compozitori pentru scenă, pe care n-ar trebui să le uităm cînd ne referim la spectacole și cînd acordăm premii, sînt actuale ale Dinei Crișan Rusu, cea mai productivă, Ildiko Fogarassy și Mircea Octavian.

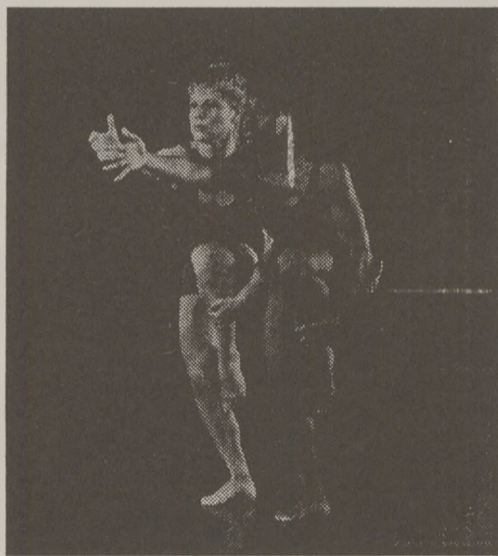
Mai numeroase ca niciodată în această stagiune, festivalurile, mai mult sau mai puțin valoroase, la: București, Sibiu, Sf. Gheorghe, Brașov, Piatra Neamț, Craiova și în alte orașe.

A trecut și această stagiune fără o lege a teatrelor. Neexistînd încă un regim de contracte, actorii solicitați să joace în alte teatre decît în celea în care sînt angajați creează dificultăți de programare a spectacolelor. Cum majoritatea teatrelor preferă sfîrșitul de săptămînă, reprezentațiile în care joacă actori împrumutați își găsesc mult mai greu un loc. Între altele și pentru a face față acestei dificultăți, un teatru ca "Levant", care nu are trupă proprie, a ales să joace luna. După știința mea,

singurii actori neangajați, care preferă să li se ofere contracte, sînt deocamdată Marcel Iureș și Radu Amzulescu.

În sfîrșit, să ne oprim o clipă la acele spectacole ale stagiunii viitoare aflate în proiect sau de pe acum finalizate. "Iulius Cezar" în regia lui Alexandru Darie de la "Bulandra" a fost deja prezentat la festivalul "Shakespeare" de la Tokio. Tot la "Bulandra", Cătălina Buzoianu cu "Patul lui Procust". Din nou la Craiova, Silviu Purcărete lucrează la naționalul bucureștan, cu un grandios "Tamerlan cel Mare" de Marlowe - peste 100 de actori - și "Dom Juan" de Molière. La Teatrul Național din Cluj, Mihai Măniuțiu, în colaborare cu Fundația "ART-INTER-ODEON" montează "Omorul în catedrală" de T.S. Elliot, obținînd de la moștenitorii scriitorului englez gratuitatea preluării textului, precum și un CEC... dar în lire sterline. Cu un spectacol despre bătrînețe, la Brașov, Alexandru Dabija. Iată numai cîteva dintre ispitele stagiunii 1995-1996!

Marina Constantinescu

LA ÎNCEPUTUL lunii iunie, în cadrul primului Festival Anual Internațional organizat de *Theatrum Mundi* la București, BIFEST 95, a fost invitată și o companie americană de balet, *Amy Pivar Dances*, care a dat două spectacole la Teatrul de Comedie.

Dacă în ultimii ani, dansul contemporan francez ne-a dezvăluit multe dintre fațetele sale prin spectacolele a numeroși coregrafi, dacă sporadic am venit în contact și cu dansul contemporan german și japonez, în schimb trupe americane de balet nu ne mai vizitaseră de foarte multă vreme, ultimele fiind companiile Murray Louis în 1978 și Alvin Ailey în 1979, motiv pentru care așteptam cu multă bucurie reîntîlnirea cu dansul contemporan de peste Ocean.

Bucuria ne-a fost însă curînd întunecată, deși compania *Amy Pivar Dances* este o companie bună, deși coregrafa, al cărei nume îl poartă și trupa de balet, este o creatoare sensibilă iar cîteva dintre momentele spectacolului, luate în sine, ca

plastică de dans, au fost de bună calitate. Am fost însă îndurețat și indignat că cineva a avut cruzimea, inconștientă (adăugăm ultimul cuvînt ca o posibilă circumstanță atenuantă) să ne lovească peste rîni noastre, încă neînchise, venind cu un spectacol care preamărește comunismul și deplînge dispariția lui: *Recviem pentru comunism*.

Coregrafa Amy Pivar își concepe spectacolele în colaborare cu sociologul terapist Freda Rosen și în toate baleturile abordează teme contemporane, cu conținut social și politic. Astfel, *Nu este o mărturisire* tratează tema violului și incestului, *Zidurile plîngerii*, oroarea holocaustului, *Dactilografa modestă*, conflictele cărora trebuie să le facă față femeile la sfîrșitul acestui secol. *Recviem pentru comunism* este rodul aceleiași colaborări. La conferința de presă care a precedat spectacolele, Freda Rosen a spus că studiază problema comunismului de timp îndelungat, citindu-i pe clasicii doctrinei. Răspunzînd unor întrebări, a mai spus că n-a studiat comunismul și prin contact direct cu cei care au trăit sub el în Estul Europei, dar comunismul este peste tot la fel (unica sa părere pe care o împărtășim și noi); și-a exprimat regretul că el nu a fost bine aplicat (ar putea încerca să-l aplice și în Statele Unite, ca să se poată convinge, pe viu, de puterea lui binefăcătoare) și, în fine, întrebata dacă l-a citit pe Soljenitîn, a spus că da, dar spectacolul nu face referințe la scrierile lui (Dumnezeule, cu care ochi l-a citit oare?; nici cu ochii minții, nici cu cei ai sufletului!).

Marea sfidare sau comunismul made in America

În afara ansamblului, care întruchipă milioanele de bărbați și femei care își plîng speranțele dispărute odată cu moartea comunismului, în spectacolul *Recviem pentru comunism*, spectacol în care dansul e contopit cu cuvîntul rostit, apăreau și trei personaje cu rost emblematic: Lenin, Roza Luxemburg și O Persoană Oarecare, care discută cu primii și nu dorea decît să-și pună pe picioare o firmă și să-și trimită copiii la Facultate.

Mai întîi, cele două dorințe ale Persoanei Oarecare sînt absolut normale și benefice nu numai pentru ea dar și pentru restul societății. În al doilea rînd, creatoarele spectacolului *Recviem pentru comunism* este bine să afle, chiar și post festum, că în pușcăriile comuniste din România (și nu numai) au murit schingiuiți sau au suferit de foame, boală și mizerie sute de mii de oameni, unii Persoane Oarecare, dar foarte mulți dintre ei, oameni de o înaltă ținută morală, cu vederi largi, generoase, umanitare, care iubeau adevărul, dreptatea, cultura, arta și civilizația și toate aceste motive au constituit capetele de acuzare în procesele ce li s-au înscenat: un istoric de talie internațională, Gheorghe Brătianu, pentru că și-a respectat statutul de istoric mai mult decît viața, neputînd să declare că una dintre provinciile țării, Basarabia, nu e pămînt românesc; un filosof, Constantin Noica, și grupul de intelectuali din jurul său pentru că citeau cărți de literatură și filosofie care acum se vînd în toate librăriile; mii de țărani (nu lăfădușii) pentru că nu au vrut să-și cedeze de bună voie pămîntul pe care-l lucrau de o viață cu sudoarea frunții lor.

Toate aceste lucruri trebuie spuse doamnelor Amy Pivar și Freda Rosen, pentru că presupunem că nu le știu, dar doamnei Gabriela Sirbu, Director Artistic la BIFEST 95, care din zecile de trupe și sutele de spectacole pe care le-ar fi putut selecta anul trecut ca a fost în Statele Unite, l-a ales tocmai pe acesta, acestei doamne ce îi putem spune? A vrut să facă un nou experiment, încă unul, pe seama noastră, a tuturor? Nu are capacitatea profesională necesară înțelegerii unui spectacol de balet? Ar fi de preferat ultima supoziție.

Păcat de dansatorii companiei *Amy Pivar Dances*, cît și de coregrafa lor, căci înfrîngîndu-ne durerea și revolta, am apreciat atît preocupările lor sociale, cît și forța de expresie plastică și încărcătura emoțională a dansului lor. Păcat și de ideile inserate în chiar dansul coregrafei din partea a treia a spectacolului, care ating înseși rostul și esența dansului, parte interpretată cu deosebită sensibilitate de Amy Pivar. Păcat, în egală măsură, de capacitatea doamnei Freda Rosen și de talentul tuturor dansatorilor, dar în special al lui Nicholus Leichter, păcat că se lasă ghidați de unele lucrări teoretice, precum cele ale psihologului sovietic Lev Vîgot-ski și ale filosofului vienez Ludwig Wittgenstein, și ignoră realitatea a milioane de vieți umilite, strivite și ucise de comunism, în tot estul Europei.

Și o mică problemă de etică profesională: alături de muzica de Fauré, Mozart și Ceaikovski, la începutul spectacolului s-a folosit și multă muzică populară românească, nesemnaltată însă în program.

Liana Tugearu

POMPA CUVINTELOR

Miniproze

AGLAJA VETERANYI s-a născut în 1962 la București, într-o familie de circari. La 13 ani, prima apariție în arenă. Turnee cu circul în Europa, Africa și America de Sud. După o ședere mai lungă în Spania, unde dansează și cântă prin diverse varieteti, studiază actoria la Zürich. Din 1982 e actriță. Tot în 1982 debutează în literatură, în Elveția. Numeroase premii pentru proză scurtă. Prezintă în numeroase publicații și antologii. Conducătoare a atelierului artistic "Ohrenhöhe". 1993 -cofondatoare a grupului experimental "Wortpumpe" (Pompa cuvintelor). Membră a PEN-Clubului elvețian german. Colaboratoare permanentă la revista satirică "Nebelspalter".

concurs cu premii

un bărbat, fumător, i-a ieșit în față unui nefumător. nefumătorul s-a lovit cu capul de o femeie și și-a rupt piciorul.

un caporal de 13 ani a murit de militarie. militarie e un neologism la fel ca "dezinterie".

a venit un alt bărbat și a plecat.

"masa mea e moartă" a spus o necunoscută.

s-a produs o catastrofă când un muncitor emigrant visa, din motive încă neelucidate, într-o limbă străină și n-a mai înțeles soneria deșteptătorului.

un bărbat cu mașină a călcat un bărbat fără mașină și s-a lăsat călcat de alt bărbat, care și el, la rândul lui, ș.a.m.d. ultimul bărbat era cât pe ce să sară de pe pod.

un crescător de vieni s-a lăsat de meserie și a devenit sinucigaș.

toate acestea s-au petrecut după anunțarea concursului "Cine moare cel mai repede câștigă o călătorie în America!"

micul dejun

vorbeau rar, tot mai rar. ea s-a sculat în zori, s-a dus la bucătărie și s-a ghe-

muit în lădița plină cu paie. el se dădea în vînt după ouăle ei la minut.

plimbarea

un compozitor neînsemnat s-a dus în pădure și a dispărut. după mulți ani, cînd i-a fost observată dispariția, nevasta lui a spus plină de importanță: "ți place afit de mult să asculte țipătul lemnului".

atracția

un cuplu se produce noapte de noapte la varieteu și discută șase minute împreună.

timp liber

un bărbat s-a încuiat în camera sa cu toate zierele colecționate de-o viață. nevasta lui a stat 19 ani la bucătărie și a pregătit o friptură de vită. "vin imediat!" a strigat el din ușă și a citit încă multă vreme anunțurile mortuare.

poveste de dragoste

o femeie și-a înecat bărbatul în acvariu. în apărarea ei a declarat: "de cîte ori ne certam susținea că iubeam mai mult pești decît pe el. am vrut doar să-i demonstrez că nu dau doi bani pe pești".

alternativa

un porc n-a mai vrut să fie porc și a devenit om politic. și-a rîmat mintea cît a putut ca să rezolve problema porcilor. "de azi înainte", a decis el, "tăierea porcilor e interzisă!"

porcii s-au dus la școală și s-au făcut deștepti. în curînd au învățat: "nu mai vrem să fim porci! nu mai vrem să fim porci!"

la întrebarea ce vor să se facă, au răspuns: "friptură de vită".

Francis Picabia, Femei la piață

joacă de copii

copiii mergeau în cerc și și loveau capetele. cînd unul cădea, pe dată era acoperit și i se scria deasupra: "copil mort".

după ce au murit toți, se ridicară și o luară de la capăt. ultimul trebuia să rămînă în viață.

arbore genealogic

părinții așezară copilul în fața ușii și-i ziseră: pleacă, nu ne mai pasă de tine! copilul se dezbracă și deveni adult. atunci construi o fabrică de uși. de cîte ori vedea un copil, îl așeza în fața ușii și spunea: pleacă, nu ne mai pasă de tine.

limba maternă

"a fost odată o femeie", povestește mama Marei, "care nu putea să aibă copii, pentru că avea o gură în burtă. dacă umbli toată vremea cu picioarele goale, o să-ți crească și ție o gură în burtă." mama tunde părul Marei. "părul lung se îngroapă în pămînt și te trage la morți."

Mara are vîrsta unei păpuși de piatră. tata și mama au murit, zac acum în cutia de chibrituri sub perna ei. pe Mara nu o cheamă Mara, nici altfel, nici asemănător, nu o cheamă deloc.

"tu ești mama acum?" o întrebă mama. Mara își pune ochii mamei și o privește. obrazul mamei e un ceas, arătătorul se înfige în piele și taie felii subțiri.

casa martorilor

motto: nimeni nu depune mărturie pentru martori

Paul Celan

martorii s-au adunat pentru a fi recunoscuți. chipurile lor erau acoperite. cine fusese recunoscut trebuia să tacă. dacă un martor călca interdicția i se descoperea chipul. martorii uitați, cei care muriseră în timpul așteptării, erau îngropați. numele rămase de pe urma lor puteau fi ridicate din casa martorilor. după scurgerea timpului stabilit, erau depuse și ele lângă morți.

Prezentare și traducere de Nora Iuga

CARTEA STRĂINĂ

O istorie captivantă

C U SFIALA celui ce a parcurs, la viața lui, prea puține cărți de istorie a religiilor, atac lectura volumului *La naissance de Dieu* («Nașterea lui Dumnezeu») (Gallimard), de Jean Bottéro.

Aprehensiunea că m-aș putea îneca într-o erudiție rece, fastidioasă, îmi e atenuată de lectura prealabilă a altei cărți de Jean Bottéro: *Babylone et la Bible* (*Entretiens avec Hélène Mon-sacré*) («Les belles lettres» 1995).

Așa am făcut cunoștință, mai întîi, cu modestia, evident necontrafăcută, a marelui savant în vechile religii semite. Virtute desuetă și păguboasă care, pentru mine, are un anumit farmec. Mai ales cînd e dublată de fermitate. Tăios pînă la sarcasm, Bottéro abordează diferențele esențiale care-l opun altor celebri istorici ai religiilor.

Cu Mircea Eliade e necruțător: «...el tratează despre toate religiile, și chiar în vrac, și într-un constant amestec, fără să țină cîtuși de puțin seama de diferențele lor specifice...».

Nu e de competența mea să judec disputele dintre istorici. Un merit incontestabil, însă, al acestui autor, este direcțivitatea fără ambiguități cu care și exprimă punctul de vedere.

Asiriologul și biblistul renumit nu pregetă să arate insuficiențele inerente acestei specializări. Zecile de mii de tăblițe de argilă - gravate în limba akkadiană, cu caractere cuneiforme - degradate, ciobite de vreme, sunt numai parțial descifrabile. Uriașa muncă de benedictin duce la rezultate lacunare, la completări, uneori izbutite, alteori aleatorii. Daruri incontestabile de povestitor fac lectura cărții lui Bottéro captivantă asemenea unui thriller.

Tablele celor Zece Porunci primite de israeliți în pustie, sunt călcate în picioare, în puternicul regat ce se constituie în Canaan. Societatea se diferențiază: avem bogați și săraci, creditori și debitori, nedreptăți flagrante, desfrînare, moravuri împrumutate de la triburile canaane învinse, dar avînd o cultură pe care noile generații israelite, intrate în Canaan, nu o cunoscuseră. (Scrierea «modernă» a fenicienilor, de pildă). În fața disoluției și rafinării moravurilor, inacceptabile israeliților, adepți fanatici ai austerității și purității religiei iahviste, se ridică o categorie de intelectuali, unii din ei personalități de mare anvergură, sau, de-a dreptul, geniale: profetii.

Ei domină, vreme de un mileniu și mai bine, viața spirituală a Israelului.

Artiști ai cuvîntului, vizionari, luptători, propovăduitori ai dreptății și fraternității sociale, ei ating, pe plan transcendent, înalta concepție a unui creator cosmic, unic, Dumnezeu al tuturor oamenilor, nu numai al Israelului.

Unii profeti sunt și diplomați, politicieni și înăscați, înzestrați cu prudență și clarviziune. Ca Ieremia, care prevede distrugerea regatului lui Israel, de către atotputernicul Babylon, dacă israeliții nu se vor comporta cu mai multă reținere în rezistența lor împotriva cotropitorului. Zadarnice sfaturile, imprecățiile, previziunile, robia ce avea să urmeze. Istoria își urmează inexorabilul curs. Nu e prima dată, nici ultima, cînd glasurile înțelepților, ale clarvăzătorilor nu sunt ascultate. Știm și noi, viețuitori și actori de la sfîrșitul acestui mileniu, cîte ceva despre tragica poveste. Bottéro ne oferă o tranșă, relativ mică, de-abia un mileniu, așa cum se reflectă ea, în Vechiul Testament. Mică dar decisivă. Sobru, păstrîndu-și distanța discretă de istoric obiectiv, autorul izbutește să țină puterea lui chiar și un cititor prea puțin avizat, ca mine.

Cu surprindere, notez în concluzia unui capitol important, «Mesajul universal al Bibliei», un anvol liric cu care nu ne-a răsățat pînă acum.

Catolicul Bottéro afirmă: «...Creștinismul, care rămîne, pînă la o nouă ordine, în inima civilizației occidentale, astăzi cuceritoare a globului, n-a adăugat nimic, nici n-a modificat ceea ce-i esențial în iahvism și iudaism, nici pe planul teologiei propriu-zise, nici pe cel al comportamentului religios, ba chiar, considerîndu-se, de la început ca religie universală a mîntuirii, n-a vrut oare, înainte de orice, să realizeze supremul ideal propus de al doilea Isaia?»

«Fie că aderi sau nu la mesajul ei, că-l atribui sau nu lui Dumnezeu, *Biblia* (alias *Vechiul Testament*, n.m.) rezumă în chip evident unul din cele mai înalte momente ale istoriei umane. Și chiar dacă omul s-ar mai putea schimba încă mult, nu va putea smulge niciodată, din trecutul lui, acest glorios mileniu: cine, după o viață zbuciumată și de mai multe ori repusă în chestiune, a putut vreodată să ștergă amintirile luminoase ale copilăriei sale?». Teză, probabil, discutabilă și discutată în cercurile de specialitate.

Dar, pentru cititorii profani, originală și incitantă la reflecție.

Maria Banuș

Lingviști români omagiați

◆ La 11 iulie a avut loc la Sorbona, în organizarea Universității Paris-Sorbonne (Paris IV), a Universității din Padova și a celei din Udine, prezentarea celor trei volume *Studi rumeni e romanzi* apărute la Editura Unipress din Padova ca omagiu profesorilor Florica Dimitrescu și Alexandru Niculescu. Despre sărbătorii și volumele ce le-au fost dedicate cu ocazia împlinirii a 65 de ani (volume reunind contribuții științifice ale celor mai buni specialiști în lingvistică românească și romanică din toată lumea), au vorbit Lorenzo Renzi de la Institutul de filologie

STUDI RUMENI E ROMANZI

Omaggio a Florica Dimitrescu e Alexandru Niculescu a cura di Coman Lupu e Lorenzo Renzi

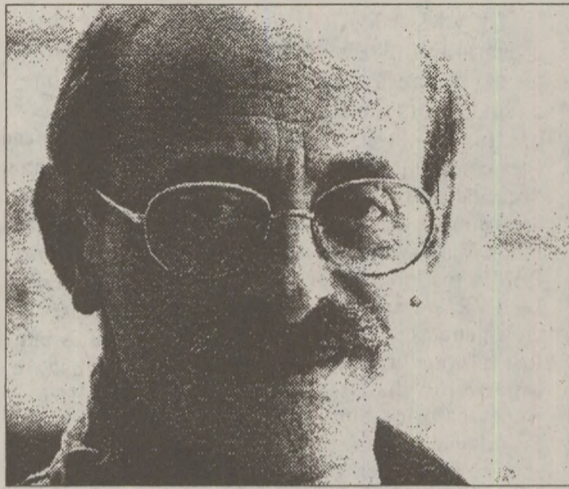
LINGUISTICA, ETNOGRAFIA, STORIA RUMENA

neo-latină din Padova, Giovanni Frau de la Departamentul de limbi germanice și romanică al Universității din Udine, Jean-Claude Chevalier în numele Universității pariziene - gazdă, precum și Mihai Nasta, Antonia Constantinescu și Ileana Vîrtosu. Toate discursurile au subliniat excepționalele merite științifice și umane ale profesorilor Florica Dimitrescu și Alexandru Niculescu. A participat un numeros public.

De la Bismarck la Hitler

◆ Eminentul istoric Klaus Kildebrand a publicat recent o lucrare de referință despre continuitatea politicii externe germane între 1871 și 1945, *Das vergangene Reich (Imperiul trecut)*, la Deutsche Verlags-Anstalt din Stuttgart. Colegul său Arnulf Baring subliniază în "Frankfurter Allgemeine Zeitung" importanța unei asemenea cărți: "De acum înainte, pare exclus ca țara noastră să decidă încă o dată provocarea unei mari nenorociri. Dar vom fi capabili să stăpânim mai bine în viitor decât înainte de 1945 provocarea pe care o constituie situarea noastră geografică pentru politica externă?"

În atenția editorilor

◆ Ar fi timpul ca valorosul scriitor italian contemporan Antonio Tabucchi să fie tradus și la noi. Născut în 1943 la Pisa, a voiajat mult, a fost directorul Institutului italian din Lisabona, e profesor de literatură portugheză, fascinat de Fernando Pessoa, a cărui operă (semnată în 72 de feluri) a tradus-o în italiană, și căruia i-a consacrat numeroase cărți, de la eseuri la piese de teatru și povestiri. Ar trebui traduse mai ales romanele lui Tabucchi, care s-au

bucurat de succes mondial, de la *Nocturnă indiană* (Premiul Femina étranger 1987) la *Linia orizontului* și *Pereira susține*, ultimul publicat anul trecut, a cărui acțiune, deși se petrece în Portugalia lui Salazar, în 1938, vorbește despre trezirea conștiinței în contemporaneitate. O dovadă a aprecierii de care se bucură scriitorul italian e faptul că toate cele trei romane au fost ecranizate, *Sostiene Pereira* avându-l în rolul titular pe Marcello Mastroianni.

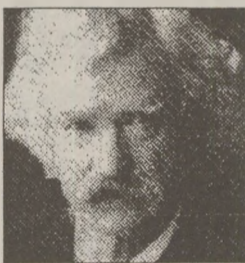
Turnările lui Tournier

◆ Cineastul german Volker Schlöndorff va transpune pe ecran romanul *Regele arinilor* de Michel Tournier (care a obținut în 1970 premiul Goncourt cu unanimitate de voturi). Primul tur de manivelă are loc zilele acestea, rolul principal fiind încredințat lui John Malkovich. Întrebat de "Le Monde" ce părere are despre Schlöndorff, Michel Tournier (în imagine) a răspuns: "cred că nimeni n-ar putea să ecranizeze mai bine ca el *Regele arinilor*. El a adaptat magnific și *Toba de Günter Grass* (Palme d'Or la Cannes în 1979) - cel mai bun roman de pînă acum despre nazism și război. I-am spus din capul locului că dintre toate cărțile mele aceasta e cu siguranță cea mai puțin cinematografică."

Mi-a răspuns că tocmai acesta e motivul pentru care a ales-o". Întreprinderea lui Schlöndorff e riscantă, deoarece, fiind o reconstituire istorică grandioasă, necesită un buget enorm. Tournier comentează: "i-am propus să facem mai bine o adaptare după *Vineri sau limburile Pacificului*, care n-are nevoie decât de doi actori, o capră și un zmeu de jucărie. Un buget infim pentru un succes asigurat. N-a vrut."

Cenzura conjugală

◆ Olivia, soția lui Mark Twain era o femeie plină de prejudecăți și principii, deci ușor de șocat. Cum soțul ei îi citea adesea ceea ce scria, lucrurile dezaprobat de ea nu mai erau publicate. Așa se face că un număr de povestiri au rămas inedite cît a trăit Twain. Cu cîtva timp în urmă a fost descoperit însă și un manuscris al *Aventurilor lui Huckleberry Finn*, destul de diferit de versiunea publicată (o parte a manuscrisului se afla la o bibliotecă din Buffalo, iar alta la moștenitorii unui colecționar din California). Se presupune că paginile eliminate (de exemplu vreo 15 în care negrul Jim povestește cum și-a petrecut o noapte într-o sală de disecție, printre cadavre) au fost cenzurate de Olivia. Și cenzorii contemporani sînt vigilenți cu opera lui Mark Twain: în anumite universități americane adepții corectitudinii politice îl blamează pentru frecventa folosire a cuvîntului *nigger* pentru oamenii de culoare - scrie "The Sunday Times".

Intuiția lui Dickens

◆ Charles Dickens nu era ușor de păcălit. În ianuarie 1858, el îi scria editorului *Scenelor din viața clerului*, Joseph Langford: "Dacă aceste două volume n-au fost scrise în totalitate sau măcar în parte de o femeie, atunci să mă numești pe mine însumi femeie" și cerea să i se transmită felicitări autorului, George Eliot (pseudonimul scriitoarei Mary Ann Evans - 1819-1880). Scrisoarea lui Dickens a fost vîndută recent la licitație, la Londra, cu 6000 de lire sterline.

Moștenirea lui Kerouak

◆ La moartea sa, survenită la 47 de ani, în octombrie 1969, Jack Kerouac, inventatorul Generației Beat, a lăsat mamei sale o moștenire constînd în 91 de dolari, manuscrise, scrisori și cîteva obiecte personale. Moștenirea lui valorează astăzi peste 10 milioane de dolari și pentru ea se judecă diverși membri ai familiei (de exemplu impermeabilul lui a fost cumpărat recent la licitație de actorul John Depp cu 10 mii de dolari). Ca să nu mai vorbim de drepturile de autor: în ultimul timp a fost reeditat romanul *Pe drum*, după care Francis Ford Coppola turnează un film, a apărut un volum reunind scrisori ale lui din anii 1940-1956, o antologie din proza sa și 3 CD-uri cu poeme.

Rushdie și India

◆ Salman Rushdie și-a încheiat lucrul la o nouă carte, *Ultimul suspin al Maurului*, ce va apărea în septembrie la ed. Jonathan Cape din Londra și la începutul lui 1996 la Plon, în traducere franceză. Cartea e inspirată din însemnările făcute în timpul călătoriilor de odinioară de-a lungul țării sale natale, India. "Dacă situația mea nu se va schimba, e poate ultima oară cînd scriu o carte a cărei acțiune se petrece în India" - a mărturisit autorul publicației "Times of India" deoarece, urmărit de *fatwa* regimului iranian, el nu se mai poate întoarce acasă, pentru a fi la curent cu realitățile indiene.

Nadar-Banu

◆ Editura "Caisse nationale des monuments historiques" a publicat recent cele 80 de fotografii ale actriței Sarah Bernhardt din fondul Paul Nadar însoțite de comentariul subtil al lui Georges Banu. Cea mai mare parte sînt cunoscute, dar există și poze inedite în care diva nu se plăcea și pe care dorea să le distrugă. Prețiosul volum se numește *Sarah Bernhardt, sculpturi ale efemerului*.

Concerte

◆ Cunoscutul dirijor american de origine română Sergiu Comissiona se va afla în zilele de 17 și 24 iulie la pupitrul orchestrei simfonice a Filarmonicii din Buenos Aires. Concertele sale vor avea în program lucrări de Berlioz, De Falla, Rachmaninov, Bach-Stokowski, Beethoven și Brahms-Schoenberg, soliste fiind mezzosoprana Marta Senn și pianista Helen Huang.

Marele necunoscut

◆ Mare scriitor german, considerat de talia unui Thomas Mann sau Ernst Jünger, Hans Henny Jahnn e puțin cunoscut, chiar și în patria sa, din cauza singularității operei și a ciudățeniei caracterului lui. Ieșit din expresionism (ai cărui reprezentanți erau considerați de naziști "degenerați") Jahnn e un pesimist, profet al nenorocirii, un solitar cu experiențe stranii, foarte religios dar oglinzind mai ales urîșenia agresivă a lumii. În 1919-20 el a fondat o comunitate mică de artiști care-i împărtășeau pesimismul și viziunile disperate - "Comunitatea de credință Ugrino", după numele unei insule

imaginare ideale, ce apare în romanul său interminat *Ugrino și Ingrabanie*. Alte titluri din opera lui Jahnn: trilogia romanescă *Nava de Ilemn*, *Pastorul Ephraim Magnus*, *Perrugia*, *Fluviu fără țărături*, și *13 Povestiri*, culegere alcătuită de Jahnn în 1956 și care cuprinde toate temele majore și obsesiile sale.

în fiecare zi, de luni până vineri, puteți audia la Radio Total, între orele 22.00-24.00

TALK-SHOW-uri LIVE

FM 94,2 MHz

RADIO TOTAL

637.37.90; 637.56.45

un radio actual

Luni: Portrete din gulagul românesc - Irina Corbu
 Marți: Câinele de pază - Cornel Nistorescu
 Miercuri: Punct și virgulă - Carmen Bendovski
 Joi: Fiți întreprinzători - Bogdan Teodoriu
 Vineri: Taxiul de noapte - N.C. Munteanu

Revista revistelor

Strada Pacienții

Colegii de la EUPHORION, euphorizați de posibilitățile tehnoredactării computerizate, reușesc performanța, în nr.II(52,53,54), să-și facă revista parțial ilizibilă prin supraimprimări, literă minusculă și îmbârligată, la poeme, rînduri înghesuite pe formate prea late și multe fonte negre ce dau unor pagini aspect funebru. De atîta joacă pe computer (mai bine și-ar pune la punct programul de despărțit în silabe) - ei uită că revista trebuie și citită și că, atunci cînd e concepută tehnoredactarea, trebuie ținut cont și de posibilitățile tipografiei unde va fi imprimată. (Acuma, nu sîntem noi chiar îndreptățiți să dăm sfaturi - și pozele noastre ies mizerabil de cînd am schimbat, forțați de împrejurări, tipografia, dar măcar textele se pot citi.) Facem această muștrare colegială tocmai pentru că revista sibiană nu are nevoie de artificii peștice de formă pentru a se impune atenției. ♦ Din paginile "normale", am citit cu interes *Paranteza deschisă argoului* de George Astaloș, autor între 1960 și 1970 al primului *Dicționar de argou modern român* care "s-a împotmolit la secția literatură a Comitetului Central unde un individ de tristă memorie, Vasile Nicolescu (*le traducteur de Michaux, de surcroît*) a decretat că literatura română nu are nevoie de un îndreptar în care se repetă prea des cuvintele *poliție* și *polițist*. Existența acestor vocabule, în spatele cărora se ascunde teroarea, trebuie ocolită. Din păcate pentru literatura română, în focurile schimbărilor de domiciliu de la începuturile mele pariziene, am pierdut manuscrisul." Acum e pe cale de a-l reface. G.Astaloș e și autorul a numeroase *Cîntece de ocnă* scrise în argou, unele dintre ele vîndute lăutarilor și intrate în repertoriul noptilor de chefuri. ♦ Tema numărului - *Tradiție/Inovație* - prilejuiește substanțiale eseuri lui Adrian Popescu (*Oximoronul nouvechimii*), Gheorghe Grigurcu (cel mai harnic dintre critici) și Justin Panța care scrie, între altele:

"O altă ipostază degradată a inovatorului este «originalul». De cînd am aflat că originalitatea se poate foarte ușor confecționa, aceasta mi se pare un lucru nu doar frivol și aproape la îndemîna oricui, dar și destul de vulgar. Pe aceste plaiuri se pune un preț enorm pe originalitate - care, cred eu, este semnul «subțiririi» unei preocupări, și nu de puține ori dă măsura labilității acțiunilor respective. O cultură adevărată nu reprezintă o sumă de indivizi originali (originalitatea, de fapt, de cele mai multe ori este aparentă și, uneori, probă de incultură) ci înseamnă instituții, școli, curente de gândire." ♦ Un astfel de "original" în stilul juvenil-insolent este Dan-Silviu Boerescu, al cărui răspuns la ancheta școlărească *Raportul dintre tradiție și inovație în literatura (cultura) română* se poate citi negru pe alb, spre deosebire de cele ale lui Ion Bogdan Lefter și Romulus Bucur, imprimare negru pe cenușiu mînjit, care nu se pot citi. La întrebarea, ca un bilet de examen la admiterea în liceu, "Care este tradiția pe care se întemeiază (s-a întemeiat) cultura română?" nouăzeciștii își începe răspunsul așa: "Reluîndu-l pe Cioran, de ce n-aș spune și eu că iubesc trecutul nostru mioritic cu o ură grea?... Pe văile și dealurile alternînd sinusoidal, se răsfirau agale turme de oi conduse de ciobani cu fizionomia tipic dacice, al căror vocabular destul de redus - mustea de "r"-uri dure și "z"-uri (brînză, mazăre, viezure, barză), foarte relevante și în denumirea matricială a organului sexual feminin. (Că veni vorba, tulburător paradox: cuceritorul roman ne-a lăsat ca moștenire în fondul principal de cuvinte organul penetrant masculin în variantă feminizată, la conjugarea I-a, ae.)" Unde o fi văzut (auzit) D-S.B. mustind "r"-uri dure în denumirea matricială cu pricina, nu pricepem, și nu pricepem nici cum de poate organul penetrant, fie și în varianta feminizată, să se conjuge, cînd, morfologic vorbind, știe orice copil că el (ea) se declină. ♦ Din pricina *Căldurii mari*, la care, pornind de la daci, nu putea să nu ajungă, tînrul chestionat, zice că: "Românul este băștinașul universal par excellence, inovator cu obstinație al tradiționalismului și viceversa. Între strada Sapienței și cea a Pacienței, (s.n.) în fond ce mare deosebire e?" Mă rog, poți fi "original" cu fonetica sau cu gramatica, dar atunci cînd se fac referiri eronate la nenea Iancu, "calmul imper-turbabil, egal și plin de dignitate" al Cronicarului se duce de rîpă și se trezește vorbind singur: "- Nu se poate. - Ba da, domnule. - Apoi vezi?"

♦ Excepțional, plin de texte remarcabile și "foarte semnate" e numărul 29 din 20 iulie al revistei *CONTEMPORANUL* - *Ideea europeană*, realizat de Aura Christi și avînd ca pretext Simpozionul scriitorilor români de pretutindeni. Merită citit. Iată doar o mică frîntură în care poetul sîrb și român Adam Puslojic îi povestește lui Leo Botnaru biografia sa dramatică. Născut în valea Timocului, e fiul unui partizan căzut la sfîrșitul războiului și, în împrejurări vitrege, ajunge într-o colonie de corecție, de unde e luat la 9 ani de un bunic. „...acum cîtva timp, cînd deja aveam împliniți cincizeci și unu de ani, pentru prima dată în viață m-am întîlnit cu mama mea, cu mama Elena care, după moartea tatălui meu, în 1945, s-a recăsătorit, în vreme ce destinul nostru

Cele două declarații ale lui Iulian Vlad

CEA MAI MARE cacialma de presă a anului a avut loc la conferința de presă a PRM, săptămîna trecută. Protagonistul ei a fost generalul Iulian Vlad. Ca invitat la acea conferință de presă, fostul șef al Securității a izbutit performanța de a oferi două declarații diferite. În ziare, Iulian Vlad a afirmat că președintele PRM a fost informator al Securității. La TVR am auzit cu urechile mele cînd generalul a spus că CVT nu a fost informator. Însă la TVR a lipsit o parte din discursul generalului. Aceea că orice bun român informa Securitatea și că CVTudor era un bun român. Precizarea generalului a fost că nu el l-a racolat pe redactorul șef al *României mari*. Aceste amănunte au apărut în presă.

Generalul Vlad a avut la dispoziție o carte. A jucat-o la două capete. Mai întîi a făcut pe plac SPP-ului, confirmînd că CVT a fost informator al Securității, apoi a întors-o, declarînd că n-a spus ceea ce a spus. Și pentru asta a luat ca martoră emisiunea de la TVR unde s-a auzit că CVT nu a fost informator al Securității. Cu acest prilej, generalul a devenit din martor un personaj principal. Iar CVT, care l-a invitat așteptînd să audă o anumită mărturie, s-a trezit, după declarația generalului, în situația de a depinde ulterior de Iulian Vlad.

Asta a fost marea lovitură a generalului. El a întins o antenă către SPP, prin presa scrisă și o altă antenă către susținătorii lui CVTudor, cu ajutorul Televiziunii. Că în materie de televiziune lucrurile n-au fost deloc curate, asta o dovedește exclusivitatea pe care a avut-o TVR în legătură cu această declarație. TVR face, la *Actualități*, jocul lui CVTudor. Buzuindu-se pe asta, generalul Iulian Vlad l-a făcut pe senatorul bălții de la Butimanu să reintre în condiția sa de informator mărunț.

Sub un anume punct de vedere, generalul Vlad i-a asigurat pe șefii SPP-ului că CVTudor nu e decît un figurant al Securității, nu o piesă grea a cărei cădere să atragă vreo mișcare de răzbunare. Bătrîna vulpe a Securității l-a vîndut, de fapt, pe CVT sub aparența că îi sare în apărare.

Pentru securiștii care au avut impresia că CVT e unul de-al lor care a mers acoperit, declarația generalului Vlad că CVT n-a fost de-al lor echivalează cu dezvăluirea unei trădări.

Pentru securiștii care începuseră să vadă în CVTudor un campion al marginalizării lor, cealaltă declarație a generalului, că CVT n-a fost informator al Securității, echivalează cu dezvăluirea că CVTudor n-a fost decît un agent provocator.

Dacă Iulian Vlad ar fi folosit în locul expresiei "bun român" pe aceea mai potrivită de "bun agent", aș fi avut impresia că fostul șef al fostei Securități a descoperit că România era mai mult decît ceea ce Securitatea credea că e România. Generalul nu e în stare să accepte însă că a fi bun român poate însemna și altceva decît a fi fost colaborator al Securității.

România la care se gîndește, nostalgic, generalul n-are nici o legătură cu România reală. Și asta din pricină că Iulian Vlad n-a izbutit să descopere nici după ce a fost trimis în pușcărie de ai săi că rostul primordial al instituției pe care a condus-o nu era să stabilească ierarhii între informatori și nici să dea certificate de patriotism cetățenilor acestei țări. Pentru el Securitatea continuă să fie un soi de inchiziție autohtonă. Dar ca orice inchiizitor scos la pensie, Iulian Vlad nu-și mai alege sfinții.

Cristian Teodorescu

s-a bifurcat rătăcitor în două singurătăți. Și, după atîta absență neagră, dialogul nostru a fost ca într-o piesă de Beckett sau Ionescu. Cînd ne-am îmbrățișat, i-am spus: «Mamă, dumneata ești unica mamă din lume care a născut un băiat ce are, dintr-odată, 50 de ani.»

Asistență spirituală

În ziarul *DIMINEAȚA* un obscur comentator afirmă că Ion Cristoiu și *Evenimentul zilei* ar excela în necunoașterea gramaticii și a limbii române. Nouă nu ni se pare. În schimb am observat de numeroase ori probe crase de necunoaștere a limbii române și de limbaj de lemn în *Dimineața*. De altfel chiar articolul lui Aureliu Goci e departe de a fi o bună probă de limbă română. Chiar dimpotrivă. Încercînd să scrie un text acid, tot ceea ce reușește semnatarul e un articol sălcu, căznit și cu fraze împiedicate. ♦ Olimpicii români sosiți cu medalii de aur și argint de la concursul de chimie din Beijing au fost puși în situația de a-și plăti cazarea și masa întrucît ministerul n-a asigurat decît transportul. Dacă așa încurajăm elevii de excepție, ce putem aștepta de la Lege? (a învățămîntului - notă Cronicar). Ce lege ar putea da un plus de minte unui guvern care-și pune olimpicii la plată? Nu sînt bani, nu-i așa? Dar la Beijing s-a plimbat de curînd ditamai alaiul guvernamental cuprînzînd zeci de persoane care n-ar putea aspira nici la medalia de tinichea și care, la drept vorbind, ar trebui să-și plătească și cazarea în București, după

cîte pagube produc. Nu sînt bani? Dar nesfîrșitele vizite prin țară în care după dl. Iliescu vine dl. Văcăroiu și după dl. Văcăroiu sosește dl. Năstase, toți cu suitele după ei (...) Acești repetenți ai reformei, acești tocilari ai formelor goale uită, ciugulindu-și pîinea și sarea cu care sînt înfîpinați pe aeroporturi că, departe de a mai fi un simbol al ospitalității, pîinea și sarea au ajuns aproape singurul fel de mîncare pentru o bună parte a populației. «Cine cîștigă o masă mare de tineri în viitorul politic asigurat» zicea dl. Năstase. Iar „cine lasă tinerii fără masă are trecutul politic și mai asigurat” afirmă Tia Șerbănescu în *Cotidianul*. Fără comentarii. În mai multe ziare a apărut știrea că litoralul s-a umplut de inscripții ale tinerilor sata-niști. Cu ceva trebuia să se umple și litoralul. ♦ Titlul din *JURNALUL NAȚIONAL*: Pamela Anderson își riscă cariera. Și autorul acestui titlu cacofonic. ♦ Din *EVENIMENTUL ZILEI* aflăm că Dida Drăgan a cerut 50 de milioane de lei pentru a participa la Festivalul de muzică ușoară de la Mamaia. Organizatorii afirmă că au refuzat această cerere. De fapt, cea care a refuzat a fost Dida Drăgan care ocolește de mai mulți ani acest festival. În acest an ea a găsit formula unui onorariu pe care organizatorii n-aveau cum să i-l plătească. ♦ Din același ziar: "În spitale se vor crea capele și cabinete confesionale" N-ar fi mai bine ca pînă la asistența spirituală pe care o vor acorda preoții în unsprezece spitale din Capitală să se îmbunătățească asistența medicală?

Cronicar

Pentru cititorii din străinătate

Puteți face abonamente direct la redacție, la tarifele de 104 \$ S.U.A. pe an pentru țările europene și 130 \$ S.U.A. pe an pentru țările extra-europene. Plata se poate face prin C.E.C. la dispoziția Fundației "România literară" pe adresa Fundația "România literară", București, Of. poștal 33, c.p. 50, cod poștal 71341, România sau prin dispoziția de plată a sumei în contul 1520.796.1000.89 deschis la Banca Română pentru Dezvoltare (B.R.D.), Filiala Pipera, București, caz în care vă rugăm să ne trimiteți pe adresa redacției, în plic, o copie după dispoziția de plată și adresa dvs. completă. În sumă sînt incluse toate cheltuielile poștale și de expediere. Se pot încheia și abonamente pe un trimestru sau un semestru, pentru o sumă proporțională.